

Dislocaties gelokaliseerd

Onderzoek naar de spreiding, kenmerken en redenen van
dislocaties in het primair onderwijs

Paul Bisschop
Surya Carrilho
Suzanne Gerritsen
Roland den Hartog

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	7
1.1	Doelstelling en onderzoeksvragen	7
1.2	Onderzoeksaanpak	8
1.3	Leeswijzer	9
2	Aantal dislocaties en geografische ligging.....	10
2.1	Afbakening.....	10
2.2	Totaal aantal dislocaties en geografische spreiding	10
3	Voordelen, knelpunten en overwegingen	12
3.1	Voordelen van dislocaties.....	12
3.2	Algemene knelpunten	13
3.3	Positie van gemeenten	15
3.4	Verzelfstandiging van dislocaties.....	17
3.5	Problemen rond het sluiten of fuseren van dislocaties.....	18
4	Kenmerken en typen dislocaties	19
4.1	Kenmerken	19
4.2	Typering.....	21
5	Dislocaties als bijgebouw – ontstaan door ruimtegebrek.....	23
5.1	Kenmerken	23
5.2	Oorsprong.....	24
5.3	Tijdelijkheid en knelpunten	25
6	Dislocaties als bijgebouw – niet ontstaan door ruimtegebrek.....	26
6.1	Kenmerken	26
6.2	Oorsprong.....	27
6.3	Tijdelijkheid en knelpunten	28
7	Dislocaties om aanbod in stand te houden	29
7.1	Kenmerken	29
7.2	Oorsprong.....	30
7.3	Tijdelijkheid en knelpunten	31
8	Dislocaties om stichtingsprocedure niet te doorlopen – nieuwbouwwijk	32
8.1	Kenmerken	32
8.2	Oorsprong.....	33
8.3	Tijdelijkheid en knelpunten	34
9	Dislocaties om stichtingsprocedure niet te doorlopen – geen nieuwbouwwijk.....	35
9.1	Kenmerken	35
9.2	Oorsprong.....	36
9.3	Tijdelijkheid en knelpunten	37
10	Dislocaties gericht op een specifieke doelgroep	38
10.1	Kenmerken	38
10.2	Oorsprong.....	40
10.3	Tijdelijkheid en knelpunten	40
11	Overzicht typen dislocaties	42
Bijlage 1	Onderzoeksverantwoording	45
	Identificatie dislocaties	45
	Enquête onder schoolbesturen.....	45

Managementsamenvatting

Nederland telt 6.306 hoofdvestigingen en 117 nevenvestigingen in het basisonderwijs en speciaal basisonderwijs (DUO, peildatum 1 juli 2025). Dit zijn erkende onderwijslocaties, waarvoor specifieke wet- en regelgeving geldt. Daarnaast zijn er niet-erkende onderwijslocaties, waar weliswaar onderwijs wordt gegeven, maar die niet wettelijk verankerd zijn. Deze zogeheten *dislocaties* worden niet centraal geregistreerd en er worden geen leerlingen op ingeschreven. Dislocaties hebben geen aparte bekostigingsstatus en schoolbesturen ontvangen voor dislocaties geen vaste voet of toeslag die zij voor hoofd- en nevenvestigingen wel ontvangen.

Met een analyse van gemeentelijke Integrale Huisvestingsplannen (IHP's), data van de Inspectie van het Onderwijs en een controle en aanvulling door schoolbesturen via een enquête, heeft dit onderzoek 711 dislocaties in beeld gebracht. Hiervan kunnen 256 dislocaties verder worden geduid en ingedeeld in typen, op grond van door schoolbesturen opgegeven kenmerken. De typen zijn vooraf bepaald aan de hand van gesprekken met het ministerie van OCW, de Inspectie van het Onderwijs, gemeenteambtenaren en schoolbesturen en de uitkomsten van de enquête. Tabel 1 toont de verschillende typen en enkele kenmerken.

Tabel 1 Kenmerken per type dislocatie

	Bijgebouw – ontstaan door ruimtegebrek	Bijgebouw – niet ontstaan door ruimtegebrek	Om aanbod in stand te houden	Om stichtings-procedure niet te doorlopen - nieuwbouwwijk	Om stichtings-procedure niet te hoeven doorlopen – geen nieuwbouwwijk	Gericht op specifieke doelgroep
Aantal	70	25	41	23	44	53
Aandeel	27,3%	9,8%	16,0%	9,0%	17,2%	20,7%
Jaartal start	1980 - 2025	1922 – 2025	2000 - 2025	2005 – 2017	1999 – 2022	1997 - 2024
Start in nieuwbouwwijk	16%	16%	12%	100%	0%	2%
Start vanwege ruimtegebrek	100%	0%	28%	24%	40%	41%
Zelfde naam of verwijzing naar naam hoofdvestiging	90%	80%	49%	52%	57%	32%
Mediane reisafstand tot hoofdvestiging in meter	700	500	2.350	1.300	2.300	2.700

Bron: Oberon (2025) op basis van enquête onder schoolbesturen en adressen dislocaties en hoofdvestigingen

De mate van zelfstandig functioneren verschilt sterk per type. Bijgebouwen – wel en niet ontstaan uit ruimtegebrek – zijn sterk verbonden met de bijbehorende hoofd(- of neven)vestiging. Andere typen dislocaties staan letterlijk en figuurlijk op grotere afstand en functioneren meestal zelfstandig.

Dislocaties bieden voordelen. Ze maken het mogelijk om thuisnabij onderwijs te realiseren, bijvoorbeeld door kleine scholen onder de opheffingsnorm open te houden of snel onderwijs te organiseren in nieuwbouwwijken. Ook kunnen dislocaties een oplossing zijn voor ruimtegebrek bij bestaande scholen en zorgen zij voor flexibiliteit bij demografische schommelingen, zoals bij tijdelijk nieuwkomersonderwijs. Daarnaast bieden dislocaties ruimte om te experimenteren met nieuwe onderwijsconcepten. Schoolbesturen gebruiken de constructie soms ook strategisch, bijvoorbeeld door administratieve verschuivingen van leerlingen.

Tegelijkertijd kent het systeem aanzienlijke knelpunten. Op landelijk niveau ondermijnen dislocaties de stichtings- en opheffingssystematiek, omdat zij niet aan dezelfde procedures en normen hoeven te voldoen als reguliere scholen. Dit creëert een ongelijk speelveld tussen bestaande en nieuwe schoolbesturen en kan leiden tot een inefficiënte verdeling van leerlingen en personeel, wat het lerarentekort kan versterken. Voor schoolbesturen en scholen spelen daarnaast financiële en organisatorische problemen. Dislocaties ontvangen geen vaste voet in de bekostiging en achterstandsmiddelen en subsidies komen niet altijd terecht waar de leerlingpopulatie die nodig heeft. Ook is de informatievoorziening vanuit DUO en NRO beperkt. Bij niet-zelfstandig opererende dislocaties leiden extra locaties tot hogere kosten, verminderde efficiëntie en een verzwakt teamgevoel.

De rol van gemeenten is wisselend en sterk contextafhankelijk, blijkt uit enkele gesprekken met gemeenteambtenaren. Bij krimp lijken zij dislocaties als middel te zien om wijkgebonden onderwijs te behouden, terwijl zij bij groei kunnen worstelen met beheersbaarheid en efficiëntie. Actief gemeentelijk beleid om het aantal dislocaties te sturen lijkt grotendeels te ontbreken, mede vanwege politieke gevoeligheid om dislocaties te sluiten. Verzelfstandiging van dislocaties is door schoolbesturen meestal gewenst, maar vaak niet haalbaar doordat de stichtingsnorm niet kan worden bereikt. Sluiting of fusie van dislocaties blijkt complex en stuit regelmatig op weerstand, waardoor dislocaties niet vaak verdwijnen.

1 Inleiding

Nederland telt 6.306 hoofdvestigingen en 117 nevenvestigingen in het basisonderwijs en speciaal basisonderwijs (Openbare onderwijsdata DUO, peildatum 1 juli 2025). Dit zijn erkende onderwijslocaties, waarvoor specifieke wet- en regelgeving geldt. Daarnaast zijn er niet-erkende onderwijslocaties, waar weliswaar onderwijs wordt gegeven, maar die niet wettelijk verankerd zijn. Deze zogeheten *dislocaties* worden niet centraal geregistreerd en er worden geen leerlingen op ingeschreven. Dislocaties hebben geen aparte bekostigingsstatus en schoolbesturen ontvangen voor dislocaties geen vaste voet of toeslag die zij voor hoofd- en nevenvestigingen wel ontvangen. Door het gebrek aan registraties is het onbekend om hoeveel locaties het precies gaat.

Een dislocatie is oorspronkelijk bedoeld als deel van een school, in een ander gebouw en op een andere locatie dan het hoofdgebouw, waarmee feitelijk ruimtegebrek in het hoofdgebouw van de school wordt opgevangen.¹ Door onvoorspelbaarheid bij het inschatten van leerlingaantallen en de soms acute behoefte aan onderwijslocaties is het in bepaalde gevallen onwenselijk dat schoolbesturen door allerlei administratieve hoepels moeten springen voordat ze een onderwijslocatie kunnen starten. Het ontbreken van regels omtrent het openen van dislocaties

past daarom goed bij de oorspronkelijke functie van dislocaties. Voor het starten van dislocaties hoeft het schoolbestuur alleen toestemming te krijgen van de gemeente voor het in gebruik nemen van een gebouw.

Een dislocatie is bedoeld als deel van een school, in een ander gebouw en op een andere locatie dan het hoofdgebouw, waarmee feitelijk ruimtegebrek in het hoofdgebouw van de school wordt opgevangen.

Het ministerie van OCW (hierna: OCW) heeft echter signalen opgevangen dat dislocaties in de huidige praktijk ook regelmatig zelfstandig functioneren en voor onbepaalde tijd worden gebruikt. Bij een dergelijke invulling past een juridisch kader, terwijl dat kader nu ontbreekt. Het gebrek aan wet- en regelgeving voor dislocaties die als zelfstandige school worden ingezet, brengt enkele risico's met zich mee. Zo kan een ongelijk speelveld ontstaan tussen bestaande besturen en nieuwe besturen en zijn sturingsmechanismen om publieke middelen doelmatig in te zetten mogelijk beperkt effectief. Met dit onderzoek wil OCW een beter beeld krijgen van het landschap van dislocaties in haar totaliteit.

1.1 Doelstelling en onderzoeksvragen

Het hoofddoel van dit onderzoek is om een beeld te krijgen van het landschap van dislocaties. De volgende onderzoeksvragen staan in het onderzoek centraal:

- 1 Hoeveel dislocaties zijn er in het basis- en speciaal basisonderwijs?
- 2 Welke kenmerken hebben de dislocaties?
 - a Wat is het leerlingaantal op de dislocaties?
 - b Hoeveel dislocaties dienen ter onderwijshuisvesting van specifieke groepen leerlingen zoals 10- tot 14-jarigen (in het geval van 10-14 onderwijs) of nieuwkomers?
 - c Hoeveel dislocaties functioneren (semi-)zelfstandig?

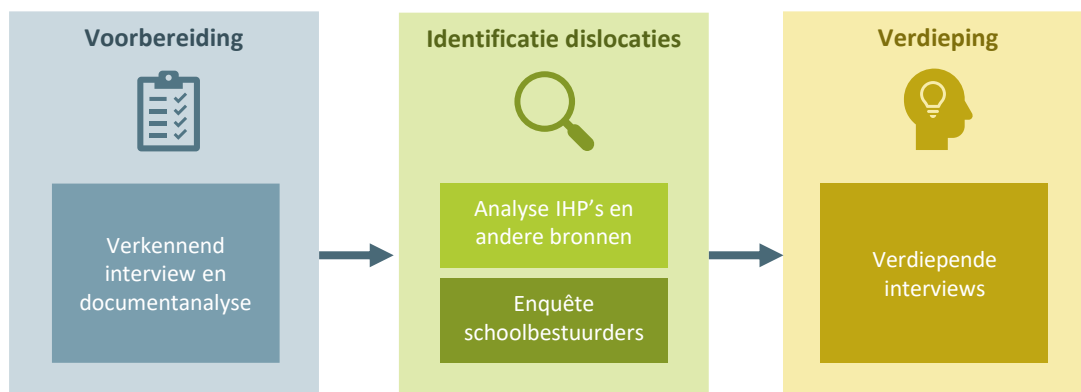
¹ Dislocaties zijn niet wettelijk verankerd. Toch wordt ernaar verwezen in de wijziging van de WPO van 25 februari 2012. Die wetwijziging is bedoeld om het mogelijk te maken om een dislocatie te verzelfstandigen. In de wet WPO wordt een dislocatie niet als zodanig aangeduid, maar de beschrijving "...of een deel van een school of nevenvestiging dat zich op een andere locatie bevindt dan de plaats van vestiging van die school of nevenvestiging" heeft wel betrekking op een dislocatie.

- Hoeveel dislocaties delen de naam van de bijbehorende vestiging?
 - Hoeveel dislocaties staan op beperkte afstand van de bijbehorende vestiging?
 - Hoeveel dislocaties hebben een ander onderwijsconcept dan de hoofdvestiging?
 - Hoeveel dislocaties delen hun onderwijsvisie en curriculum met de bijbehorende vestiging?
 - Hoeveel dislocaties profileren zich als zelfstandige school?
 - Hoeveel dislocaties zijn zichtbaar onderdeel van een andere school?
 - Hoeveel dislocaties delen relevante voorzieningen met de bijbehorende vestiging?
 - Hoeveel dislocaties delen hun team met de bijbehorende vestiging?
- 3 Met welke redenen worden dislocaties gestart, behouden en/of gesloten?
- a Met welke redenen werden de verschillende dislocaties gestart?
 - b Welke redenen zien schoolbesturen om dislocaties te behouden?
 - c In hoeverre wijken de redenen om dislocaties te behouden af van redenen waarmee dislocaties oorspronkelijk zijn gestart?
 - d Welke redenen zien schoolbesturen en gemeenten om een dislocatie niet te behouden?
 - e Welke redenen om een dislocatie wel te behouden wegen in de ogen van schoolbesturen en gemeenten op tegen redenen om een dislocatie niet te behouden?
 - f Waarom verzelfstandigen dislocaties met een voldoende hoog leerlingaantal niet?
- 4 Welke typen dislocaties bestaan er?
- a Hoe is het totaal aantal dislocaties verdeeld over de verschillende typen?

1.2 Onderzoeksaanpak

Oberon heeft het onderzoek met verschillende onderzoeksmethoden uitgevoerd. Figuur 1.1 schetst de aanpak op hoofdlijnen, verdeeld over de fasen *Voorbereiding*, *Identificatie dislocaties* en *Verdieping*.

Figuur 1.1 Onderzoeksaanpak op hoofdlijnen

Voorbereiding. In de voorbereidingsfase is een gesprek gevoerd met twee vertegenwoordigers van de Inspectie van het Onderwijs, die veel expertise hebben ten aanzien van dislocaties. Daarnaast hebben we de volgende relevante documenten en analyses bestudeerd:

1. Ambtelijke verkenning van OCW
2. Inventarisatie van schoolgebouwen in het kader van het Programma Onderwijshuisvesting (POHV)
3. Eerdere inventarisatie van dislocaties door OCW
4. Inventarisatie van dislocaties door de Inspectie van het Onderwijs

Identificatie dislocaties. In een eerste stap om dislocaties te identificeren hebben we gemeentelijke Integrale Huisvestingsplannen (hierna: IHP's) van Nederlandse gemeenten verzameld. Dergelijke IHP's brengen de onderwijsgebouwen in een gemeente systematisch in kaart en presenteren informatie

hierover. We hebben de IHP's geanalyseerd op de aanwezigheid van dislocaties. Daarnaast hebben we van enkele gemeenten een schoolgebouwenlijst² gekregen, die ook onderworpen zijn aan een analyse en een vergelijking met bij DUO bekende erkende schoolvestigingen. Tot slot hebben we een lijst van inspectieoordelen per toezichtslocatie van de Inspectie van het Onderwijs vergeleken en op basis hiervan dislocaties toegevoegd. Zie bijlage A voor een uitgebreidere toelichting op deze onderzoeksstap.

De geïnventariseerde dislocaties per schoolbestuur zijn in een online enquête voorgelegd aan schoolbesturen, waarop een respons van 76% is behaald. Respondenten kregen in de enquête de gelegenheid om de lijst te bevestigen, te corrigeren of aan te vullen. Daarnaast is schoolbesturen gevraagd per dislocatie informatie te geven over de kenmerken, de redenen waarom de dislocatie gestart is en de redenen waarom de dislocatie nog steeds in stand gehouden wordt.

Verdieping. In de verdiepingsfase hebben we vier gemeenteambtenaren en tien schoolbestuurders gesproken over de afwegingen en achtergrond bij dislocaties. De interviews brengen kwalitatieve verdieping aan op de inventarisatie die kwantitatief van aard is.

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft eerst een totaalbeeld van het aantal dislocaties op basis van de hierboven beschreven aanpak en laat zien waar de dislocaties zich bevinden. Hoofdstuk 3 beschrijft de algemene voordelen van dislocaties en de knelpunten die beleidsbepalers, schoolbesturen en gemeenteambtenaren ervaren. Hoofdstuk 4 presenteert de kenmerken en een typering van dislocaties. Hoofdstuk 5 tot en met 10 gaan vervolgens in meer detail in op de kenmerken en achterliggende context per type dislocatie. Tot slot presenteert Hoofdstuk 11 een overkoepelend overzichtsbeeld.

² Dit betreft een Excel-document waarin alle schoollocaties binnen de gemeente zijn opgesomd. Dergelijke schoolgebouwenlijsten zijn gestructureerder dan de informatie uit IHP's.

2 Aantal dislocaties en geografische ligging

2.1 Afbakening

In dit onderzoek hebben we dislocaties als volgt afgebakend:

- Dislocatie (ook wel dependance of bijgebouw): Een deel van een school – in een ander gebouw en op een andere locatie dan de hoofdvestiging of nevenvestiging – waar onderwijs gegeven wordt zonder dat daar een officiële stichtings- of fusieprocedure aan vooraf is gegaan. Een dislocatie is een niet-erkende onderwijsvestiging en heeft dan ook geen eigen vestigingsvolnummer in RIO.

In dit onderzoek beschouwen wij ‘andere locatie’ als ‘een ander adres’. Noodgebouwen die vallen onder hetzelfde adres als het hoofdgebouw beschouwen wij daarmee niet als dislocatie. Daarnaast is de combinatie tussen de instellingscode, het vestigingsvolnummer en het adres belangrijk.³ Zo komt het voor dat een hoofdvestiging van een basisschool tevens dient als dislocatie van een andere basisschool, bijvoorbeeld als deze school door ruimtegebrek enkele klaslokalen huurt bij de basisschool van de hoofdvestiging.

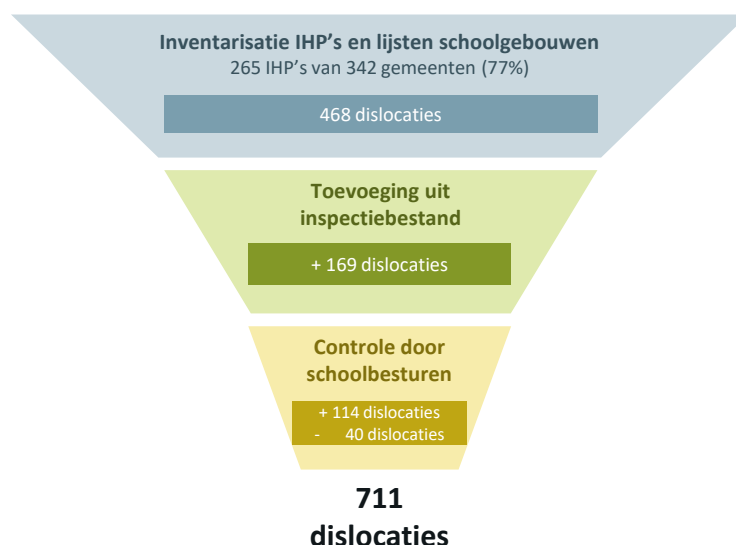
2.2 Totaal aantal dislocaties en geografische spreiding

Rekening houdend met de hierboven beschreven definitie komen we in dit onderzoek tot een totaal van 711 dislocaties. Figuur 2.1 laat zien dat de IHP-analyse het gros van deze 711 dislocaties in beeld heeft gebracht. Via IHP's van 265 gemeenten (77%) kwamen 468 dislocaties in beeld.

Uit een databestand met inspectieoordelen⁴ volgden nog 169 dislocaties. Dit betrof deels dislocaties uit gemeenten waarvan geen IHP beschikbaar was en deels dislocaties die niet als zodanig herkend werden in eerder verzamelde IHP's.⁵ De controle via de enquête onder schoolbesturen (met response rate 76%) leverde netto nog 74 toevoegingen op.

Figuur 2.2 laat zien dat de meeste dislocaties naar verhouding in de Randstad liggen. Met name in de regio Rijnmond zijn relatief veel dislocaties. De gemeenten met naar verhouding de meeste

Figuur 2.1 Aantal dislocaties

Bron: Oberon (2025)

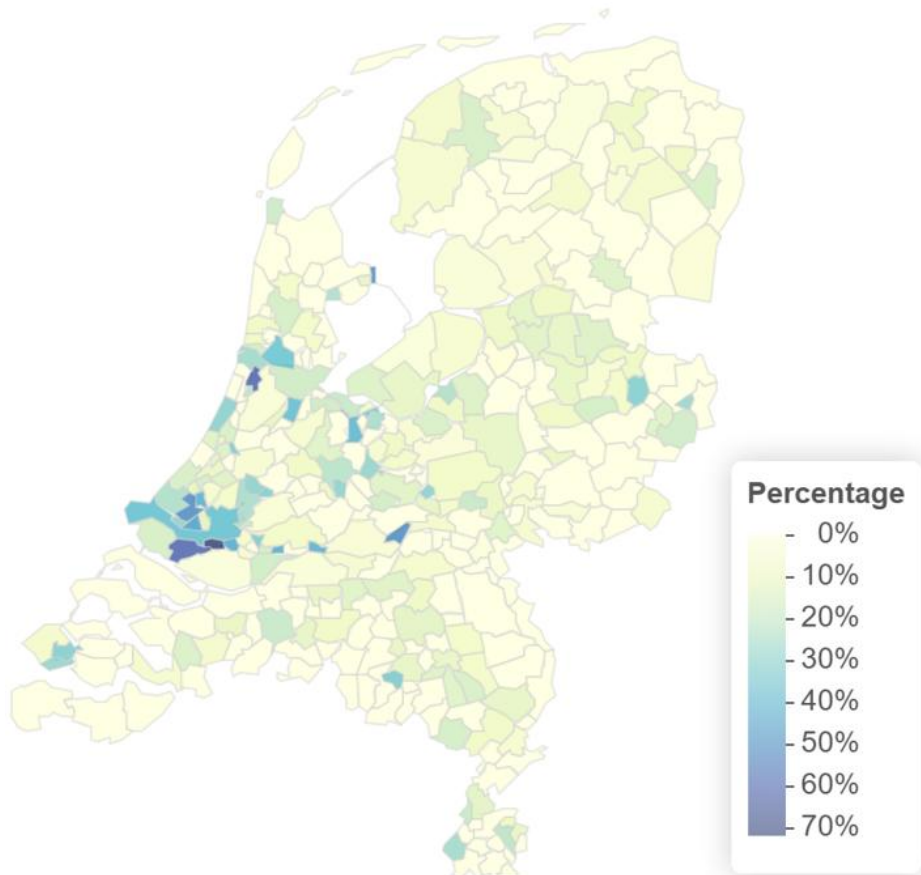
³ De **instellingscode**, voorheen bekend als het brinnummer, is het administratienummer van een po-school (code bestaand uit twee cijfers en twee hoofdletters) waarmee de po-school uniek wordt geïdentificeerd binnen de Registratie Instellingen en Opleidingen (RIO). Het **vestigingsvolnummer** is het identificatienummer dat een locatie registreert. De combinatie instellingscode en vestigingsvolnummer maakt een uniek identificatienummer. Voor een hoofdvestiging is het vestigingsvolnummer altijd 00. Voor een nevenvestiging is het vestigingsvolnummer hoger dan 00.

⁴ Verkregen via https://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/onderwijsinspectie/documenten/data-bestanden/2025/09/02/oordelen-1-september-2025/20250901_Oordeel_en_standaard_PO_SO_VO.ods

⁵ Het is onbekend waarom diverse dislocaties die afgeleid zijn uit het databestand van de Inspectie van het Onderwijs niet terugkwamen in verzamelde IHP's. Mogelijk betreft dit nieuwe dislocaties, die in de soms enkele jaren verouderde IHP nog niet bestonden.

dislocaties, zijn Albrandswaard (71%), Haarlem (60%), Nissewaard (59%), Midden-Delfland, Enkhuizen en Tiel (allen 50%). In de randprovincies liggen doorgaans minder dislocaties, met uitzondering van enkele gemeenten als Middelburg (32%), Veldhoven (33%), Maastricht (26%) en Almelo (32%). In de gemeente Haarlem zijn in de jaren '80 van de vorige eeuw veel dislocaties toegevoegd in Schalkwijk, met als doel thuisnabij onderwijs snel te kunnen realiseren. Deze dislocaties zijn blijven bestaan. De achtergrond van dislocaties in de andere genoemde gemeenten is onbekend.

Figuur 2.2 Aantal dislocaties in verhouding tot het aantal po-scholen, per gemeente

Bron: Oberon (2025)

3 Voordelen, knelpunten en overwegingen

3.1 Voordelen van dislocaties

Dislocaties bieden voor schoolbesturen en gemeenten significante voordelen. De belangrijkste die in gesprekken met het ministerie van OCW en interviews met de Inspectie van het Onderwijs, schoolbesturen en gemeentebesturen naar voren kwamen, worden hieronder opgesomd. Deze ervaren voordelen zijn belangrijke redenen voor schoolbestuurders om dislocaties te starten en in stand te houden. Uit de enquête blijkt dat dislocaties met name wordt behouden omdat zo thuisnabij onderwijs kan worden gerealiseerd, omdat de dislocatie inmiddels volledig als zelfstandige school functioneert of omdat er een gebrek is aan ruimte om de dislocatie samen te voegen met de hoofdvestiging.

Met dislocaties kan thuisnabij onderwijs worden gerealiseerd

Dislocaties bieden de mogelijkheid om te voorkomen dat scholen die onder de opheffingsnorm (dreigen te) komen, hun deuren moeten sluiten. Daarnaast kan via een dislocatie snel een school worden gerealiseerd als daar een gemeente en een schoolbestuur dat wenselijk achten, bijvoorbeeld in nieuwbouwwijken. In verschillende contexten is een dislocatie daarmee een instrument om thuisnabij onderwijs te borgen.

Voor bestaande scholen geldt dat gemeenten en schoolbesturen wijzen naar de maatschappelijke functie die wegvalt als de school verdwijnt. Soms verbindt een lokale wethouder een expliciete doelstelling aan thuisnabij onderwijs, bijvoorbeeld dat er binnen twee kilometer van het thuisadres van een leerling een school moet staan. Dislocaties vormen in dat geval een politiek vangnet om toch aan die doelstelling te voldoen, ondanks het niet halen van de opheffingsnorm.

Scholen gaan creatief om met de administratieve mogelijkheden rond dislocaties. Zo komt het voor dat een schoolbestuur besluit leerlingen van een dislocatie van een school waarvan de hoofdvestiging alleen voldoende leerlingen heeft, over te schrijven naar een school die onder de opheffingsnorm dreigt te komen, met als doel het totaal aantal leerlingen op die school (administratief) te verhogen.

Onder de nieuwe Wet Meer Ruimte voor Nieuwe Scholen moet er voor het stichten van een nieuwe school via ouderverklaringen aangetoond worden dat er voldoende belangstelling is. Voor een nieuwbouwwijk is het volgens schoolbesturen niet altijd mogelijk om (tijdig) de ouderverklaringen op te halen, waardoor de eerste bewoners van een nieuwbouwwijk mogelijk nog geen school in de buurt hebben. Door dislocaties op te starten kan een dergelijke situatie worden voorkomen.

Dislocaties bieden een oplossing voor ruimtegebrek bij bestaande scholen

Scholen die tegen de maximumcapaciteit van het aantal leerlingen aanzitten, kunnen extra ruimte in gebruik nemen op een andere locatie. Dit kan een ander schoolgebouw zijn, een BSO-locatie, een kinderopvanglocatie of een ander gebouw. De andere locatie biedt ruimte voor de overloop van de hoofdvestiging en is daarmee een oplossing voor ruimtegebrek. Dit kan tijdelijk zijn, als op termijn het leerlingaantal daalt of als er wordt voorzien in een groter schoolgebouw. Maar het kan evengoed een meer permanent karakter hebben, bijvoorbeeld wanneer het niet mogelijk is het gebouw van de hoofdvestiging uit te breiden, en er tegelijkertijd geen sprake is van leerlingdaling.

Met dislocaties kan een flexibel aanbod worden gecreëerd dat reageert op demografische schommelingen

Met name voor situaties waarin snel nieuwkomersonderwijs moet worden georganiseerd, kan een bestaand schoolbestuur een dislocatie uitkomst bieden. Een tijdelijke nieuwkomersvoorziening kan georganiseerd worden binnen een bestaande onderwijslocatie of op een aparte onderwijslocatie. In het laatste geval is er sprake van een dislocatie, waarbij de leerlingen worden ingeschreven op de hoofdvestiging. De onzekerheid van de verblijfsduur van nieuwkomers in de gemeente zorgt ervoor dat er weinig houvast is voor het opstarten van een langdurige voorziening, via de gangbare procedures.

Dislocaties bieden de mogelijkheid om te experimenteren met nieuwe onderwijsvormen

Een gemeente geeft aan dat een schoolbestuur de mogelijkheid tot het starten van een dislocatie heeft aangegrepen om een nieuw onderwijsconcept door te voeren. Er was voldoende ruimte op de hoofdvestiging, maar er is voor gekozen om de school apart te positioneren met een afwijkend onderwijsconcept, op een afwijkende locatie.

3.2 Algemene knelpunten

Het bestaan van dislocaties biedt soms voordelen, maar nadelen en knelpunten zijn er ook. Onderstaande lijst, gebaseerd op de verschillende gesprekken, licht de meest genoemde toe, ingedeeld in knelpunten vanuit het oogpunt van landelijk beleid en knelpunten voor schoolbesturen, scholen en personeel. Daarnaast is aangegeven of de knelpunten gelden voor zelfstandig functionerende dislocaties, niet-zelfstandig functionerende dislocaties of allebei.

Landelijk beleid – bij dislocaties die zelfstandig functioneren**De stichtingsprocedure en opheffingssystematiek worden ondermijnd**

Dislocaties die nieuw gestart worden, hoeven niet de stichtingsprocedure voor nieuwe scholen te doorlopen. De belangstellingsmeting en kwaliteitstoets gelden daarmee niet voor dislocaties. Daarnaast is de opheffingssystematiek niet van toepassing op bestaande dislocaties. Schoolbesturen hoeven bij dislocaties met een leerlingaantal onder de opheffingsnorm daarom niet direct te vrezen voor sluiting, waar dat wel geldt bij hoofd- en nevenvestigingen.

Dislocaties leiden tot een ongelijk speelveld tussen bestaande besturen en nieuwe besturen

Dislocaties kunnen alleen gestart worden bij een bijbehorende hoofd- of nevenvestiging. Dat betekent dat alleen bestaande schoolbesturen de mogelijkheid hebben om dislocaties te starten. Nieuwe besturen moeten de reguliere stichtingsprocedure doorlopen. Daarnaast kunnen bestaande besturen via dislocaties kleine scholen overeind houden, waardoor er minder ruimte ontstaat voor nieuwe initiatieven.⁶

Dislocaties werken een inefficiënte verdeling leerlingen en personeel in de hand

Dislocaties kunnen een leerlingaantal hebben onder de opheffingsnorm. Dat leidt tot een ondoelmatig aanbod. Daarnaast zitten dislocaties soms groei van (andere) hoofdvestigingen in de weg, waardoor in

⁶ Schoolbesturen kunnen scholen die onder de opheffingsnorm komen als dislocatie laten voortbestaan, waardoor het aantal leerlingen (in combinatie met de hoofdvestiging) kunstmatig wordt opgehoogd, terwijl de school (zelfstandig) kan blijven functioneren. De opheffingsnorm is daarna niet meer van toepassing op de dislocatie afzonderlijk (maar nog wel op de combinatie hoofdvestiging + dislocatie). Een andere manier om via dislocaties kleine scholen in stand te houden, is door te leerlingen van een dislocatie administratief over te schrijven naar een andere hoofdvestiging, als daar het leerlingaantal onder de opheffingsnorm komt of dreigt te komen. Door de overschrijving komt het aantal leerlingen daar boven de opheffingsnorm uit, maar blijft de praktijk hetzelfde.

die gebieden een te groot aantal kleine scholen ontstaat. Dit heeft weer gevolgen voor een efficiënte allocatie van leerkrachten over scholen (dislocaties en andere scholen), waardoor het lerarentekort versterkt kan worden.

Vanuit schoolbesturen en scholen en personeel – bij dislocaties die zelfstandig functioneren

Toezichtsoordelen zijn mogelijk beperkt representatief

Bestuurders geven aan dat de praktijk rond toezicht van de inspectie niet helemaal duidelijk is. Soms hanteert de inspectie een werkwijze waarbij de hoofdvestiging en de dislocatie apart beoordeeld worden. Maar bestuurders geven ook aan dat het voorkomt dat een dislocatie die zelfstandig functioneert in het oordeel samen wordt genomen met de hoofdvestiging. Zo kan het voorkomen dat een hoofdvestiging een onvoldoende krijgt op grond van het resultaat op de dislocatie, of vice versa.

Schoolbesturen ontvangen geen vaste voet voor dislocaties.

De vaste voet (ongeveer € 100.000) in de Rijksbekostiging van scholen wordt niet uitgekeerd voor dislocaties. Dat betekent dat schoolbesturen deze mislopen. Een van de geïnterviewde schoolbesturen relativeert dit nadeel door te stellen dat de leerlinggebonden bekostiging voor schoolbesturen financieel belangrijker is dan de vaste voet, waardoor het marktaandeel belangrijker is dan status van de schoollocatie (hoofdvestiging, nevenvestiging of dislocatie). Aan de andere kant laat een schoolbestuurder weten dat de vaste voet belangrijk is bij een context van leerlingenkrimp en mogelijk wegvallende kleinescholentoeslag.

Diverse schoolbesturen ondervangen het gemis van de vaste voet door de financiering van alle hoofdvestigingen binnen het bestuur bij elkaar te leggen en het vervolgens te verdelen over alle scholen (hoofdvestigingen en zelfstandig functionerende dislocaties). Alle hoofdvestigingen dragen bij zodat het financiële gemis voor de dislocaties verzacht wordt.

Achterstandsmiddelen belanden niet waar ze nodig zijn

Achterstandsmiddelen worden verdeeld over scholen op basis een schoolweging die berekend wordt over de leerlingpopulatie per instellingscode en vestigingsvolgnummer. Dat levert bij dislocaties soms scheve situaties op, als de leerlingpopulatie verschilt van dat van de bijbehorende hoofdvestiging. Een dislocatie met een kwetsbare leerlingpopulatie ontvangt soms geen of minder achterstandsmiddelen dan wanneer het een erkende hoofdvestiging zou zijn geweest. Een dergelijke situatie doet zich voor als de leerlingpopulatie van de bijbehorende hoofdvestiging niet in aanmerking komt voor achterstandsmiddelen. Andersom kan door deze situatie een hoofdvestiging geen of minder achterstandsmiddelen ontvangen als de populatie op de dislocatie voor een lagere schoolweging zorgt.

Subsidieregelingen zijn ingericht op hoofd- en nevenvestigingen (erkende vestigingen)

Diverse landelijke subsidies kunnen worden aangevraagd voor hoofd- en nevenvestigingen, maar niet voor dislocaties. Soms is het leerlingaantal bepalend voor de hoogte van de subsidie, in dat geval is er geen probleem. Soms bepaalt de schoolweging, die gemiddeld wordt over de hoofdvestiging en de dislocatie(s), of een school in aanmerking komt voor de subsidie, of hoe hoog de subsidie is. Net als bij de achterstandsmiddelen kan dit leiden tot een situatie waarin de dislocatie ondanks een kwetsbare leerlingpopulatie niet in aanmerking komt voor de subsidie. Daarnaast zijn sommige subsidieregelingen, zoals die voor het aanstellen van een brugfunctionaris, gericht op één aanvragende school. Met deze subsidie kan één brugfunctionaris aangesteld worden. Scholen met een dislocatie komen daarmee soms middelen tekort, die al dan niet via gemeentelijk beleid worden rechtgetrokken.

De informatievoorziening vanuit DUO en NRO is niet gedetailleerd genoeg

Standaardrapportages vanuit DUO of het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) zijn doorgaans gericht op instellingscode en vestigingsvolgnummer. Er is daarmee geen aparte sturingsinformatie beschikbaar voor dislocaties of voor hoofdvestigingen die een of meerdere dislocaties onder zich hebben hangen. Sommige schoolbesturen ondervangen dit door de informatie met eigen analyses uit elkaar te trekken.

Vanuit schoolbesturen en scholen en personeel – bij dislocaties die niet zelfstandig opereren**Dislocaties staan efficiënte bedrijfsvoering in de weg**

Twee kleine scholen hebben meer leerkrachten nodig dan één grote school. Ook binnen schoolbesturen zorgen dislocaties daarom voor een groter ervaren lerarentekort. Daarnaast geeft een geïnterviewde bestuurder aan per locatie een locatiemanager aan te stellen. In dat kader zorgen dislocaties ook voor extra salariskosten. Dit wordt met name als nadeel ervaren bij dislocaties die als bijgebouw functioneren en nog sterk in verbinding staan met de hoofdvestiging.

Dislocaties belemmeren de eenheid in het team

Dit nadeel speelt bij dislocaties die niet zelfstandig opereren. Uit enkele interviews kwam naar voren dat de schoolleider van zowel de hoofdvestiging als een dislocatie minder zichtbaar is. Niet alleen de schoolleiding verdeelt zich over twee locaties, ook het personeel. Dit leidt ertoe dat er op het vlak van communicatie en logistiek uitdagingen ontstaan en dat het teamgevoel verdwijnt. Bij twee locaties ontstaat volgens een bestuurder al snel discussie of beleid op beide locaties precies hetzelfde moet zijn. Dat kan leiden tot een gevoel van disbalans in het team.

3.3 Positie van gemeenten

Uit gesprekken met gemeenteambtenaren uit vier gemeenten blijkt dat er wisselend gedacht wordt over de wenselijkheid van dislocaties en de mate waarin ze gefaciliteerd worden. De context is daarbij belangrijk. Beschikbaarheid in schoolgebouwen biedt een mogelijke verklaring voor de houding van gemeenten tegenover dislocaties. In enkele gemeenten die zijn geïnterviewd, is er sprake van voldoende beschikbare schoolgebouwen, waardoor er vanuit het oogpunt van huisvesting weinig noodzaak is om hoofdvestigingen samen te voegen met dislocaties. In andere gemeenten staat de huisvesting onder druk en zitten dislocaties een efficiënte verdeling van scholen over de gebouwen in de weg. Weliswaar bepalen gemeenten zelf over de huisvesting van dislocaties, maar gemeenten geven ook aan niet graag te schuiven met scholen en huisvesting omdat zo de continuïteit van het onderwijs in het geding komt.

De bekostiging van de huisvesting van dislocaties verschilt van gemeente tot gemeente. De gemeenten waarmee gesproken is gebruiken, net als de Rijksoverheid, een vaste voet per schoollocatie. Die vaste voet voor huisvesting is in vierkante meters. Dat betekent dat schoollocaties met een vaste voet een ruimere opzet hebben dan schoollocaties zonder vaste voet. In sommige gemeenten verschilt de huisvestingsbekostiging van dislocaties niet van die van hoofdvestigingen, omdat ze beiden een vaste voet krijgen. In andere gemeenten krijgt de dislocatie in de regel geen vaste voet, analoog aan de Rijksbekostiging. Ook gaf een geïnterviewde gemeente aan in enkele uitzonderingen wel een vaste voet toe te kennen aan een dislocatie.

Door wel een vaste voet in vierkante meters toe te kennen aan een dislocatie kan de situatie ontstaan dat er op een dislocatie ruimte over is, terwijl de gemeente kampt met een algemeen tekort aan

schoolgebouwen. Bij het niet toekennen van de vaste voet zou het overschot aan ruimte op dislocaties kunnen worden opgevuld met leerlingen van de hoofdvestiging. Die situatie is moeilijk als dislocaties volledig zelfstandig functioneren en op afstand staan van de hoofdvestiging.

De dislocaties worden door gemeenten over het algemeen apart onderscheiden bij leerlingprognoses op schoolniveau.

Verschillen in context

Bij een dalend leerlingaantal zien gemeenten dislocaties als een manier om onderwijs in de wijk te borgen, zo komt in enkele gesprekken naar voren. Men staat in principe neutraal tegenover de constructie dislocatie zolang dit het doel (wijkgebonden onderwijs) dient. Gemeenten spelen over het algemeen een belangrijke rol bij het starten van dislocaties. De beslissing over het behouden van dislocaties ligt meer bij schoolbesturen.

Gemeenten denken mee en faciliteren, bijvoorbeeld bij ruimtegebrek en tijdelijke huisvesting in bijgebouwen op een andere locatie. Bij meedenken past ook het aandragen van oplossingen om te komen tot efficiëntere huisvesting, zoals advisering over het samenvoegen van twee scholen in een gebouw, verzelfstandiging van dislocaties of het sluiten van dislocaties. Gemeenten denken ook mee over de communicatie naar ouders bij belangrijke veranderingen in het schoolaanbod.

De rol van de gemeente bij een stijgend leerlingaantal lijkt op basis van de gesprekken ambigu, zeker als in de gemeente ook nieuwbouwwijken gebouwd worden. Enerzijds kan de gemeente via dislocaties sneller aanbod tot stand brengen in een (nieuwbouw)wijk. Een geïnterviewde gemeente geeft aan daartoe zelf een aanzet te doen, door actief schoolbesturen aan te wijzen en te benaderen voor het openen van een dislocatie in de nieuwbouwwijk. Daarbij is het de uitdaging om schoolbesturen zoveel mogelijk gelijk te behandelen en niet schoolbesturen onevenredig vaak de kans te geven een nieuwe dislocatie te openen.⁷ Anderzijds twijfelt dezelfde gemeente openlijk of het beleid moet maken om het aantal dislocaties terug te brengen, via sluiting of verzelfstandiging. Het aantal dislocaties in de betreffende gemeente dreigt onbeheersbaar te worden in relatie tot een efficiënte inzet van personeel en huisvesting.

Twee gemeenten geven aan toe te willen naar “robuuste” scholen met een voldoende hoog aantal leerlingen. Met minder, grotere schoolgebouwen is het personeelstekort beter beheersbaar en kunnen huisvestingsdoelen ten aanzien van inclusief onderwijs makkelijker worden gerealiseerd, zo is de opvatting van een van de gemeenten. Het maakt voor deze gemeente niet uit of de grotere gebouwen vervolgens in gebruik worden genomen door een fusieschool of door meerdere kleinere scholen.

Gemeentelijk beleid om te sturen op aantal dislocaties

Een gemeente geeft aan het moeilijk te vinden dat dislocaties vooral vanuit “administratieve” overwegingen worden opgericht en in stand gehouden, en niet vanuit onderwijsinhoud. Er wordt door besturen weinig gekeken naar samenwerking met andere besturen bij het vormgeven van het onderwijsaanbod. Het doel lijkt vooral te zijn om leerlingen binnen het eigen bestuur te houden, in plaats van op zoek te gaan naar een efficiënte oplossing. Het is daarom volgens deze gemeente effectiever dat maatregelen om te sturen op dislocaties van bovenaf worden genomen.

⁷ Waarbij nieuwe schoolbesturen dus überhaupt niet de mogelijkheid hebben een dislocatie te starten.

Actief gemeentelijk beleid om het aantal dislocaties terug te dringen wordt (nog) niet gevoerd bij de gemeenten die voor dit onderzoek geïnterviewd zijn. Een gemeente verkent de mogelijkheden hiervoor, maar erkent tegelijkertijd dat het sluiten van dislocaties gevoelig ligt mede doordat ouders bewust lijken te kiezen voor deze scholen, niet wetende dat het een dislocatie betreft. De gemeente wil daarom samen met de besturen duidelijke criteria opstellen voor wanneer een dislocatie gesloten of verzelfstandigd moet worden. Het zou volgens de gemeente helpen als hier landelijke richtlijnen voor komen. Van individuele schoolbesturen hoeft volgens de geïnterviewde gemeenten niet verwacht te worden dat zij op eigen initiatief dislocaties gaan sluiten. Het risico is dat de schoolbesturen hierdoor leerlingen verliezen aan een ander schoolbestuur.

3.4 Verzelfstandiging van dislocaties

Hoewel schoolbesturen de flexibiliteit van dislocaties waarderen, is niet iedere dislocatie volgens schoolbesturen wenselijk. Wanneer de dislocatie gezien wordt als zelfstandig, met een stabiel leerlingaantal boven de gemeentelijk opheffingsnorm, dan is de wens van de schoolbesturen doorgaans om de dislocatie te verzelfstandigen om onder andere meer bekostiging te krijgen.⁸ Bij dislocaties die zelfstandig de stichtingsnorm halen, gebeurt dit regelmatig.

Het probleem is dat de stichtingsnorm vaak niet kan worden gehaald. Soms doordat leerlinggroei door de demografische situatie niet mogelijk is, maar soms ook doordat de huisvesting het niet toelaat. In het laatste geval zitten schoolbesturen voor hun gevoel 'klem' tussen de opheffingsnorm en de stichtingsnorm.⁹ Het aantal leerlingen is voldoende hoog en stabiel voor een zelfstandig functionerende school, maar niet hoog genoeg voor de stichtingsnorm. Enkele besturen vinden de stichtingsnorm te hoog, zeker in relatie tot (gemeentelijke) doelstellingen met betrekking tot thuisnabij onderwijs.

Schoolbesturen zijn soms creatief in het verzelfstandigen, wanneer dit in eerste instantie op basis van het leerlingaantal op de dislocatie niet lukt. Uit gesprekken komt naar voren dat twee besturen samenwerken door verschillende dislocaties samen te voegen tot een nieuwe dislocatie, en die vervolgens te verzelfstandigen.

Een ander schoolbestuur legt uit dat zij een administratieve verschuiving toepassen om uiteindelijk tot verzelfstandiging te komen. Leerlingen op een andere dislocatie binnen dit bestuur worden eerst overgeschreven naar de onderwijscode van de dislocatie die het bestuur wil verzelfstandigen. Door deze verplaatsing komt het leerlingaantal van de te verzelfstandigen dislocatie boven de stichtingsnorm uit. Na verzelfstandiging brengen ze de leerlingen op de 'hulpdislocatie' administratief weer onder bij de hoofdvestiging waar ze oorspronkelijk onder vielen. Deze verschuiving maakt het mogelijk om een dislocatie te verzelfstandigen, al zal het bestuur altijd nog met leerlingprognoses moeten aantonen dat ook tien jaar later nog voldoende leerlingen op de school zitten.

⁸ Een handreiking van VOS ABB, verkregen via <https://www.vosabb.nl/wp-content/uploads/2024/08/Handreiking-verzelfstandiging-vestiging-PO-versie-augustus-2024.pdf>, beschrijft het proces van verzelfstandiging van dislocaties. Voor verzelfstandiging van een dislocatie is eerst instemming nodig van de medezeggenschapsraad van de hoofdvestiging. De raad van toezicht heeft – afhankelijk van de statuten van het schoolbestuur – een goedkeuringsrecht. Vervolgens moet een VOG voor de bestuurders en intern toezichthouders aangevraagd worden en wordt het initiatief bij DUO gemeld. Daarna dient het schoolbestuur aan te tonen dat de overblijvende school boven de opheffingsnorm van de gemeente blijft en de nieuwe school (de oude dislocatie) voldoet aan de stichtingsnorm van de gemeente. Ook moet een prognose worden bijgevoegd voor de eerste tien jaar na verzelfstandiging, voor zowel de overblijvende school als de nieuwe school. Bij de aanvraag tot bekostiging moet vervolgens ook nog o.a. worden beschreven hoe wordt voldaan aan de deugdelijkheidseisen van de Inspectie.

⁹ Hoewel de opheffingsnorm niet geldt voor dislocaties, wordt de opheffingsnorm door schoolbesturen wel gebruikt als ijkpunt om de levensvatbaarheid aan te duiden.

3.5 Problemen rond het sluiten of fuseren van dislocaties

Uit gesprekken met gemeenten en schoolbesturen blijkt dat dislocaties zelden helemaal opgeheven worden. Gemeenten hebben – zolang het aantal dislocaties beheersbaar is – geen last van dislocaties en daarmee ook geen reden om schoolbesturen erop aan te spreken. Schoolbesturen hebben zelf ook – in vergelijking met de voordelen – niet voldoende prikkels om dislocaties te sluiten, omdat ze daarmee soms leerlingen afstaan aan andere schoolbesturen.

Soms kan het beschikbaar komen van een nieuw schoolgebouw aanleiding zijn om een dislocatie samen te voegen met de hoofdvestiging omdat hierdoor fysieke ruimte ontstaat voor een grotere school, licht een gemeente toe. In een andere gemeente was de komst van een nieuwe school aanleiding voor verschuivingen. De nieuwe school werd ondergebracht in het gebouw van een dislocatie, waardoor de dislocatie moest worden verplaatst naar het gebouw van de hoofdvestiging waar nog voldoende ruimte was. Dit riep weerstand op bij betrokkenen, die de school van de dislocatie zien als zelfstandig.

Schoolbesturen die een dislocatie willen sluiten, stuiten vaker op weerstand. Zo noemt een gemeente het voorbeeld van een schoolbestuur dat een dislocatie vanwege zeer lage leerlingaantallen wilde sluiten en te maken kreeg met een marketingcampagne, opgezet door de schoolleiding, leerkrachten en ouders. Met een petitie wisten zij raadsleden te overtuigen de dislocatie overeind te houden.

Het opheffen van een dislocatie is complex. Meerdere geïnterviewde schoolbesturen geven aan leerlingen niet zomaar op straat te zetten, maar tegelijkertijd is er niet altijd ruimte om bijvoorbeeld 150 leerlingen in één school of in de buurt op te vangen. Opheffen en samenvoegen gaat volgens een geïnterviewd schoolbestuur makkelijker als de dislocatie nog in verbinding staat met de hoofdvestiging en de leerlingpopulaties niet te veel afwijken. Zo schetst dit schoolbestuur het voorbeeld van een hoofdvestiging met voornamelijk leerlingen met hoogopgeleide ouders in combinatie met een dislocatie met voornamelijk kwetsbare leerlingen met een lage sociaaleconomische status. De dislocatie kan volgens het schoolbestuur onmogelijk samengevoegd worden met de hoofdvestiging omdat de culturen botsen. Maar zelfs als scholen en leerlingen niet al te veel verschillen, moet er volgens het schoolbestuur sprake zijn van een nieuw gebouw of een uitbreiding op de hoofdvestiging om de leerlingen van de te sluiten dislocatie onder te brengen.

4 Kenmerken en typen dislocaties

4.1 Kenmerken

In totaal zijn 711 dislocaties geïdentificeerd. Voor 502 dislocaties hiervan (71%) is door schoolbesturen de enquête ingevuld. Voor verschillende dislocaties konden schoolbesturen kenmerken in de enquête niet nader specificeren. Ze hebben relatief vaak gebruik gemaakt van de antwoordmogelijkheid 'weet ik niet'. Hierdoor ligt het aantal waarnemingen van dislocaties op basis van de enquête meestal lager (rond 390). Overige kenmerken zoals de afstand tot de hoofdvestiging en de relatie tussen de naam van de dislocatie en de naam van de hoofdvestiging zijn wel bekend voor alle 711 gevonden dislocaties.

Oorsprong

Dislocaties zijn op verschillende manieren ontstaan. Uit de enquête blijkt dat 32% van dislocaties eerder een erkende schoolvestiging was en later een dislocatie is geworden. Voor de andere 68% geldt dat de dislocatie als dislocatie startte en niet eerder een erkende schoolvestiging was.

In de enquête is schoolbestuurders gevraagd naar de belangrijkste reden voor het starten van de dislocatie. Het vaakst (circa 50%) wordt bij deze vraag verwezen naar 'ruimtegebrek', op afstand gevolgd door het starten van nieuwkomersonderwijs (11%), het starten van een school in een nieuwbouwwijk (9%), het ontstaan door een fusie (7%) en het kunnen experimenteren met een ander onderwijsconcept (6%). De reden 'ruimtegebrek' kan duiden op diverse situaties. Zo kan er sprake zijn geweest van ruimtegebrek op de hoofdvestiging waardoor een dislocatie is gestart voor enkele klassen (bijgebouw). Ruimtegebrek kan ook verwijzen naar de situatie dat een schoolbestuur een hele nieuwe school wilde starten, maar dat hiervoor geen plaats was in de voor het schoolbestuur beschikbare schoolgebouwen.

Leerlingaantal en leerjaren

De 711 dislocaties hebben een grote verscheidenheid aan kenmerken, waaronder de mate waarin zij in de praktijk zelfstandig functioneren. Leerlingaantal en het aanbod bieden de eerste inzichten in zelfstandigheid van de dislocaties.

Tabel 4.1 laat zien dat bijna 40% van de dislocaties minder dan 100 leerlingen heeft. Slechts 1 op de 5 dislocaties heeft meer dan 200 leerlingen. In kleine gemeenten, waar de stichtingsnorm vaak op 200 ligt, is dit aantal voldoende om een dislocatie te verzelfstandigen.¹⁰ In de meeste gemeenten ligt de stichtingsnorm echter hoger (tot 333 in Haarlem en Den Haag). Het grootste gedeelte van de dislocaties heeft dus een leerlingaantal dat niet voldoende is om te verzelfstandigen. Tegelijkertijd heeft een aanzienlijk deel van de dislocaties een aantal leerlingen dat boven de opheffingsnorm ligt, die in gemeenten gemiddeld ongeveer op 100 ligt.

Tabel 4.1. Leerlingaantal op de dislocaties.

	Frequentie	Percentage
1-50 leerlingen	58	15,0%
51-100 leerlingen	94	24,3%
101-150 leerlingen	89	23,0%
151-200 leerlingen	66	17,1%
Meer dan 200 leerlingen	80	20,7%

¹⁰ Mits ook de prognoses voldoen aan de criteria die daaraan gesteld worden.

Totaal	387	100%
---------------	------------	-------------

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

Uit de enquête blijkt dat 58% van de dislocaties alle leerjaren aanbiedt. De overige 42% biedt slechts een deel van de leerjaren aan. Dat zijn meestal de leerjaren in de bovenbouw, vooral leerjaren 6, 7 en 8.

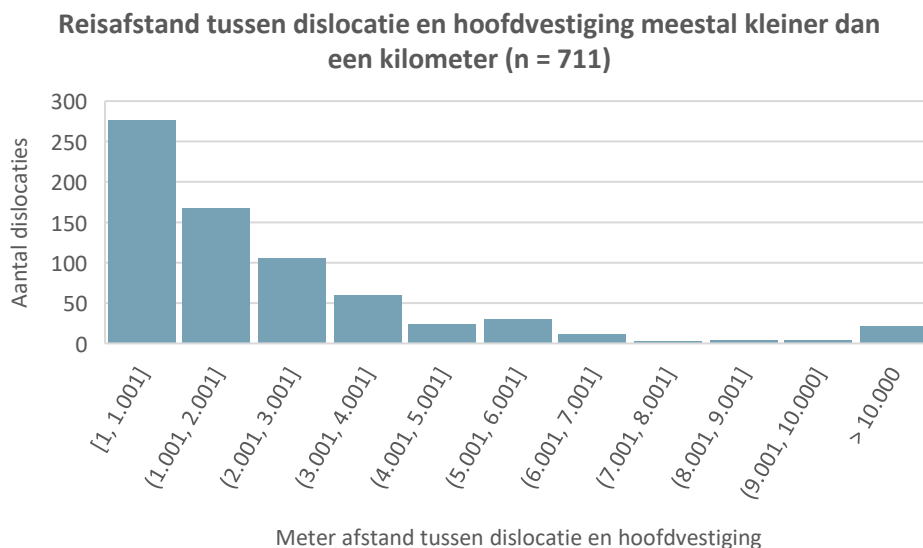
Volgens verwachting hebben dislocaties die alle leerjaren aanbieden vaker een hoog leerlingaantal. Zo heeft 32% van de dislocaties die alle leerjaren aanbiedt een leerlingaantal van hoger dan 200. Bij dislocaties die niet alle leerjaren aanbieden is dit 13%. Opvallend is dat 6% van de dislocaties die alle leerjaren aanbieden een leerlingaantal heeft van maximaal 50 leerlingen.

Naam en afstand tot hoofdvestiging

De naam van de dislocatie in relatie tot de hoofdvestiging vertelt iets over de mate waarin de dislocatie verbonden is met de hoofdvestiging. Uit een analyse van de namen van dislocaties en hoofdvestigingen blijkt dat 65% van de dislocaties (460) de naam deelt met de bijbehorende hoofdvestiging of daar een verwijzing naar heeft.

Nabijheid kan ook een indicator zijn van zelfstandigheid. Uit een analyse van de afstanden tussen de dislocatie en de bijbehorende hoofdvestiging komt naar voren dat veel dislocaties (276; 39%) binnen 1 kilometer afstand reizen staan van de hoofdvestiging. 62% staat binnen 2 kilometer afstand en 77% binnen 3 kilometer afstand. Dat betekent dat iets minder dan een kwart op een afstand groter dan 3 kilometer staat.

Figuur 3.1 Reisafstand tussen dislocatie en hoofdvestiging

Bron: Oberon (2025), op basis van adres dislocatie en adres hoofdvestiging

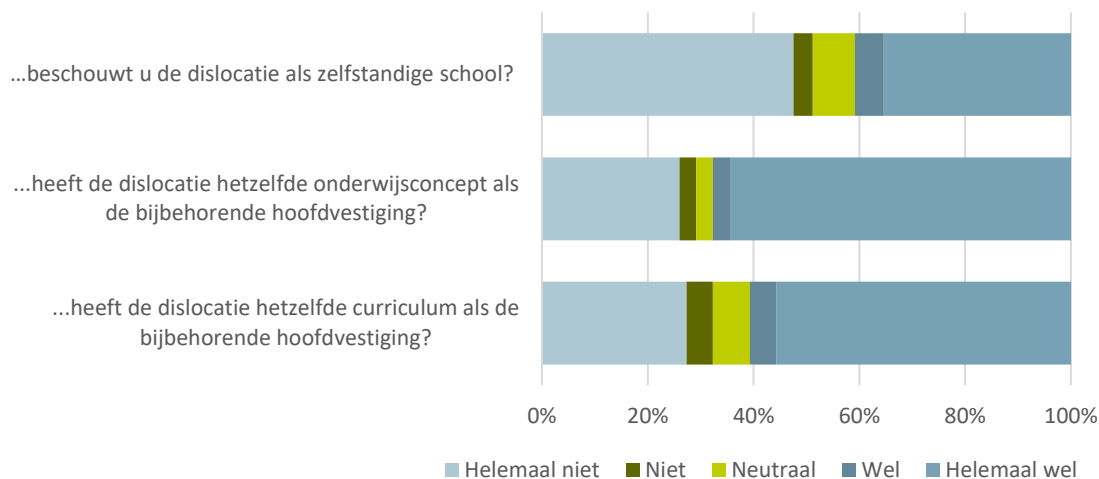
Oordeel over zelfstandigheid

In de enquête hebben we ook gevraagd in hoeverre schoolbestuurders de dislocaties als zelfstandige school beschouwen. Ongeveer de helft van de respondenten geeft in de enquête aan dat zij de dislocatie (helemaal) niet als zelfstandige school beschouwen, zie Figuur 3.2. Als het onderwijsconcept en het curriculum afwijken van de bijbehorende hoofdvestiging, dan is de kans groot dat de dislocatie volledig zelfstandig functioneert. Uit de enquête blijkt dat 29% van de respondenten vindt dat de

dislocatie niet hetzelfde onderwijsconcept heeft als de bijbehorende hoofdvestiging en volgens 32% heeft de dislocatie niet hetzelfde curriculum als de bijbehorende hoofdvestiging.

Figuur 3.2. Mate van zelfstandigheid van de dislocaties volgens de respondenten.

In hoeverre...

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

4.2 Typering

Op basis van gesprekken met het ministerie van OCW, de Inspectie van het Onderwijs, gemeenten en schoolbestuurders, aangevuld met de informatie die volgt uit de enquête, zijn we gekomen tot een typering van dislocaties. De indeling combineert informatie over de ontstaanswijze en het huidige gebruik van de dislocaties. De huidige typering is bedoeld om recht te doen aan de verschillen in context van zowel de oorsprong als hoe de dislocatie nu wordt ingezet. Tegelijkertijd onderscheiden we met deze typering dislocaties op basis van opvallende combinaties van kenmerken die volgen uit de enquête. De volgende typen dislocaties worden onderscheiden:

1. Dislocatie als bijgebouw – ontstaan door ruimtegebrek
2. Dislocatie als bijgebouw – niet ontstaan door ruimtegebrek
3. Dislocatie om stichtingsprocedure niet te doorlopen – nieuwbouwwijk
4. Dislocatie om stichtingsprocedure niet te doorlopen – geen nieuwbouwwijk
5. Dislocatie om aanbod in stand te houden – voormalig erkende school
6. Dislocatie ter onderwijshuisvesting van nieuwkomers
7. Dislocatie ter onderwijshuisvesting van IGBO
8. Dislocatie ter onderwijshuisvesting van een overige specifieke groep leerlingen (anders dan 6 en 7)
9. Dislocatie onbekend (ontbrekende informatie door 'weet ik niet' in enquête)
10. Dislocatie onbekend (ontbrekende informatie door non-respons)

De beslisboom op de volgende pagina geeft weer op grond van welke beslisregels dislocaties zijn ingedeeld in een bepaald type en presenteert direct de aantallen.

711 dislocaties

Enquête ingevuld?

Nee

Ja 502

Specifieke doelgroep?

Weet ik niet 139

Ja 53

Doelgroep?

Weet ik niet 88

Ja 33

Nieuwkomers 42 16%

IGBO 6 2%

Specifieke doelgroep overig 5 2%

Nee 310

Alle leerjaren?

Ja 128

Ooit een erkende vestiging?

Ja

Dislocatie om dekkend aanbod in stand te houden 41 16%

Nee

Dislocatie om stichtingsprocedure niet te doorlopen - geen nieuwbouwwijk 44 17%

Nee/Weet ik niet

Gestart in nieuwbouwwijk?

Ja

Dislocatie om stichtingsprocedure niet te doorlopen - nieuwbouwwijk 23 9%

Nee

Gestart door ruimtegebrek?

Nee/Weet ik niet**

Ja**

Dislocatie als bijgebouw - niet ontstaan door ruimtegebrek 25 10%

Dislocatie als bijgebouw - ontstaan door ruimtegebrek 70 27%

Dislocatie onbekend (ontbrekende informatie door 'weet ik niet')* 246

Dislocatie onbekend (ontbrekende informatie door non-respons) 209

100%

* = Hierbinnen vallen ook 41 dislocaties die schoolbesturen hebben aangewezen als 'geen dislocatie', maar die op grond van onze definitie in dit onderzoek wel als dislocatie worden aangemerkt.

*** = 1 dislocatie die gestart is in 2020 in een nieuwbouwwijk, is overgeheveld naar 'Dislocatie om stichtingsprocedure niet te doorlopen – nieuwbouwwijk', aangezien ook volledig nieuwe scholen vaak starten met een onvolledig aanbod leerjaren.*

5 Dislocaties als bijgebouw – ontstaan door ruimtegebrek

5.1 Kenmerken

In totaal zijn er 70 dislocaties geïdentificeerd als bijgebouw – ontstaan vanuit ruimtegebrek. Voorwaarden voor classificering in dit type zijn dat de dislocatie niet aan een specifieke doelgroep onderwijs biedt, niet alle leerjaren aanbiedt en dat het volgens het schoolbestuur ontstaan is door ruimtegebrek.

Dislocaties die functioneren als bijgebouw bieden een deel van de leerjaren aan. Zonder de hoofdvestinging kunnen leerlingen niet de hele school – van leerjaar 1 tot en met leerjaar 8 – doorlopen. De verbinding met de hoofdvestinging is daardoor meestal sterk.

Dat blijkt mede uit de naam van de dislocatie, die in 90% van de gevallen hetzelfde is als of een verwijzing heeft naar de hoofdvestinging. Deze dislocaties zijn gestart tussen 1980 en 2025, soms (16%) in een nieuwbouwwijk. Voor 86% van dit type dislocatie geldt dat de reden om de dislocatie nu in stand te houden, dezelfde reden is als om de dislocatie toentertijd te starten.

Uit Tabel 5.1 blijkt dat 87% van dit type dislocatie minder dan 200 leerlingen heeft. Dat aandeel is hoger dan het aandeel over de gehele groep dislocaties (21%). De meeste dislocaties ontstaan door ruimtegebrek hebben 101-150 leerlingen.

Tabel 5.1. Leerlingaantal op type dislocatie bijgebouw – ontstaan door ruimtegebrek

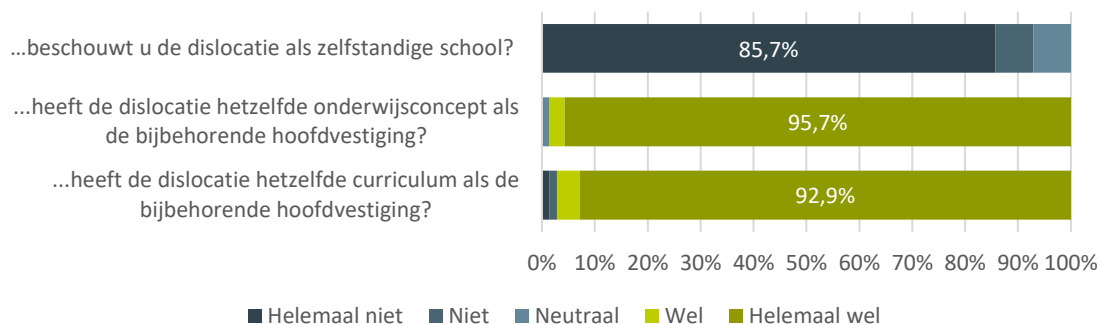
	Aantal	%
1-50 leerlingen	10	14,3%
51-100 leerlingen	15	21,4%
101-150 leerlingen	22	31,4%
151-200 leerlingen	14	20,0%
Meer dan 200 leerlingen	9	12,9%
Totaal	70	100%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

Een bijgebouw dat niet alle leerjaren aanbiedt functioneert meestal niet als zelfstandig. Dat beeld wordt bevestigd door de schoolbesturen in de enquête, zie Figuur 5.2. Verder deelt 99% van deze dislocaties volgens de respondenten het onderwijsconcept met de bijbehorende hoofdvestinging en 97% heeft hetzelfde curriculum (lesmethoden, activiteiten, lestijden en toetsing) als de hoofdvestinging.

Figuur 5.2. Mate van zelfstandigheid dislocatie als bijgebouw - ruimtegebrek

In hoeverre...

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

Het merendeel van de dislocaties als bijgebouw ontstaan uit ruimtegebrek deelt het gehele of een deel van het personeelsteam met de bijbehorende hoofdvestiging, zie Tabel 5.2. Een bestuurder beschrijft het in een interview als volgt: “De hoofdlocatie en dislocatie delen in principe alles, ook de directie. We zouden deze twee locaties het liefst op één plek hebben.”

Tabel 5.2. In hoeverre deelt de dislocatie het team met de hoofdvestiging?

	Aantal	%
Het gehele team	42	62,7%
Een deel van het team	22	32,8%
Niet	3	4,5%
Totaal	67	100%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

De geringe mate van zelfstandigheid komt ook tot uiting in de gedeelde voorzieningen. Regelmatig deelt een dislocatie als bijgebouw ontstaan uit ruimtegebrek voorzieningen met de hoofdvestiging. Het gaat dan het vaakst om de gymzaal of het schoolplein, zie Tabel 5.3. 26% van dit type dislocatie deelt geen enkele voorziening met de hoofdvestiging. Dislocaties die geen voorzieningen delen met de hoofdvestiging, liggen vaak op verdere afstand van de hoofdvestiging, zo blijkt uit de enquête.

Tabel 5.3. Welke voorziening(en) deelt de dislocatie met de hoofdvestiging?*

	Aantal	%
Gymzaal	26	27,4%
Schoolplein	18	18,9%
Bibliotheek	12	12,6%
Kantine	8	8,4%
Sportvelden	6	6,3%
Geen voorziening	25	26,3%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

*Meerdere antwoorden waren mogelijk.

5.2 Oorsprong

Deze dislocaties zijn ontstaan door ruimtegebrek bij de hoofdvestiging of nevenvestiging. In sommige gemeenten kunnen scholen moeilijk uitbreiden bij leerlinggroei, met name in dichtbevolkte gebieden. In

dat geval kan het wenselijk zijn om een ander gebouw in gebruik te nemen, vaak dichtbij de hoofdvestiging. Soms is het ruimtegebrek ook een gevolg van verkeerde scholenplanning, zo blijkt uit een interview: *“Bij de oplevering van de school was deze al te klein. Het bestuur wist dit van tevoren al en heeft dit ook bij de gemeente aangegeven, maar de gemeente gaf hier geen gehoor aan. Bij opening kon het bestuur gelukkig in de buurt een dislocatie starten. Deze dislocatie bestaat inmiddels 20 jaar.”*

5.3 Tijdelijkheid en knelpunten

De meeste besturen zien bijgebouwen ontstaan uit ruimtegebrek als noodzaak en hebben een voorkeur voor één schoolgebouw voor hun school. Als die kans ontstaat, meestal bij nieuwbouw, dan betekent dit dat de dislocatie zal worden opgeheven. In andere gevallen kan de dislocatie worden opgeheven als het aantal leerlingen voldoende is gedaald. Maar soms hebben bijgebouwen ontstaan uit ruimtegebrek een meer permanente status. Een van de geïnterviewde bestuurders onderschrijft dit: *“niks is zo permanent als tijdelijke opvang.”* De bijgebouwen zijn met name permanent omdat het aanbod schoolgebouwen op korte termijn statisch is, in tegenstelling tot de leerlingaantallen in een gemeente.

Bijgebouwen worden door bestuurders gewaardeerd omdat ze de mogelijkheid bieden voor de school om samen met de hoofdvestiging alle leerjaren aan te bieden. Een bijkomend voordeel voor bestuurders is dat de dislocatie soms niet helemaal benut wordt, waardoor extra ruimte ontstaat voor leuke activiteiten met leerlingen.

De lijst met nadelen van bijgebouwen ontstaan door ruimtegebrek, volgens schoolbesturen, is groter. Zo staat het een gevoel van eenheid in de weg, dat wel gewenst is omdat het gaat om één school verdeeld over twee locaties. De leerlingen van verschillende leerjaren komen niet altijd met elkaar in aanraking. Maar er kan ook een tweedeling ontstaan in het team. Daarnaast levert het soms praktische problemen op, bijvoorbeeld voor de directeur. Die kan maar op één plek tegelijk zijn, en zal dus altijd moeten kiezen wanneer hij/zij waar is. Een extra aanspreekpunt op locatieniveau is volgens een bestuurder onwenselijk, omdat dit weer een tussenlaag creëert.

6 Dislocaties als bijgebouw – niet ontstaan door ruimtegebrek

6.1 Kenmerken

In totaal zijn er 25 dislocaties geïdentificeerd als bijgebouw die *niet* ontstaan zijn door ruimtegebrek. Voorwaarden voor indeling in dit type zijn dat de dislocatie niet aan een specifieke doelgroep onderwijs biedt, niet alle leerjaren aanbiedt en dat de dislocatie volgens de bestuurder niet ontstaan is door ruimtegebrek.

Net als de bijgebouwen die wel ontstaan zijn uit ruimtegebrek staan dislocaties binnen dit type sterk in verbinding met de hoofdvestiging. De naam van de dislocatie heeft in 80% van de gevallen een verwijzing naar de hoofdvestiging. Een klein deel (16%) van deze dislocaties is gestart in een nieuwbouwwijk. Voor 71% van dit type dislocatie geldt dat de reden om de dislocatie nu in stand te houden, dezelfde reden is als om de dislocatie toentertijd te starten. Wanneer het gaat om een andere reden wordt bijvoorbeeld ruimtegebrek op de hoofdlocatie genoemd als reden om de dislocatie in stand te houden. Daarmee lijkt dit type op dislocaties als bijgebouw ontstaan door ruimtegebrek, alleen de hoofdreden voor de oorsprong verschilt.

Het aantal leerlingen op dit type dislocatie is vergelijkbaar met het aantal leerlingen op dislocaties als bijgebouw die wél ontstaan zijn uit ruimtegebrek. Een aantal van 101-150 leerlingen komt relatief het vaakst voor en meer dan 200 leerlingen relatief het minst vaak. De kleinere aantallen liggen voor de hand omdat niet alle leerjaren worden aangeboden.

Tabel 6.1. Leerlingaantal op type dislocatie bijgebouw – niet ontstaan door ruimtegebrek

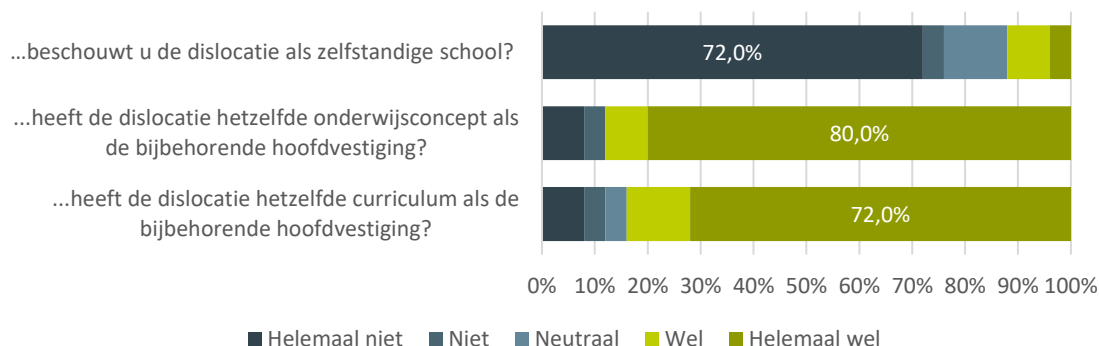
	Aantal	%
1-50 leerlingen	6	24,0%
51-100 leerlingen	5	20,0%
101-150 leerlingen	7	28,0%
151-200 leerlingen	4	16,0%
Meer dan 200 leerlingen	3	12,0%
Totaal	25	100%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

Over het algemeen wordt een dislocatie als bijgebouw die niet ontstaan is door ruimtegebrek, niet als zelfstandige school beschouwd (Figuur 6.1). Verder deelt 88% van deze dislocaties volgens de respondenten het onderwijsconcept met de bijbehorende hoofdvestiging en 84% heeft hetzelfde curriculum.

Figuur 6.1. Mate van zelfstandigheid dislocatie als bijgebouw – niet ontstaan door ruimtegebrek

In hoeverre...

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

Net als de dislocaties als bijgebouw die wel ontstaan zijn uit ruimtegebrek, deelt ook dit type dislocatie over het algemeen een deel of het gehele team met de hoofdvestiging, zie Tabel 6.2.

Tabel 6.2. In hoeverre deelt de dislocatie het team met de hoofdvestiging?

	Aantal	%
Het gehele team	12	48,0%
Een deel van het team	10	40,0%
Niet	3	12,0%
Totaal	25	100%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

Tot slot zien we ook voor dit type dat wanneer er voorzieningen met de hoofdvestiging gedeeld worden, dit voornamelijk de gymzaal, het schoolplein en de bibliotheek zijn, zie Tabel 6.3. 17% van dit type dislocatie deelt geen enkele voorziening met de hoofdvestiging.

Tabel 6.3. Welke voorziening(en) deelt de dislocatie met de hoofdvestiging?

	Aantal	%
Gymzaal	11	26,2%
Schoolplein	9	21,4%
Bibliotheek	8	19,0%
Kantine	4	9,5%
Sportvelden	3	7,1%
Geen voorziening	7	16,7%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

6.2 Oorsprong

Deze dislocaties zijn niet ontstaan door ruimtegebrek bij de hoofdvestiging, maar kunnen als school niet los gezien worden van de hoofdvestiging. Regelmatig is een fusie genoemd als reden om dit type dislocatie te starten. Bij een fusie zijn dan meerdere gebouwen aangehouden, en wordt het gebouw van een van de scholen gebruikt als bijgebouw voor een of meerdere leerjaren.

6.3 Tijdelijkheid en knelpunten

Ook voor dit type geldt dat de meeste schoolbesturen de school liever in één schoolgebouw zouden willen huisvesten. Dat de dislocatie niet uit ruimtegebrek is ontstaan, zegt niet dat er in de huidige situatie geen ruimtegebrek is. Qua nut en noodzaak is dit type vergelijkbaar met de bijgebouwen die oorspronkelijk wel uit ruimtegebrek zijn ontstaan. Dat betekent ook dat schoolbesturen, zodra de kans zich voordoet, af willen van bijgebouwen en toe willen naar een situatie waarin de hele school onder één dak valt.

Dezelfde voordelen en knelpunten die gelden voor bijgebouwen die wel door ruimtegebrek zijn ontstaan, gelden ook voor bijgebouwen die niet uit ruimtegebrek zijn ontstaan. Ook deze dislocaties worden door bestuurders gewaardeerd omdat ze de mogelijkheid bieden voor de school om samen met de hoofdvestiging alle leerjaren aan te bieden. Een voordeel is dat de dislocatie soms niet helemaal benut wordt, waardoor extra ruimte ontstaat voor leuke activiteiten met leerlingen.

De knelpunten die uit gesprekken en enquêtes naar voren komen zijn het gebrek aan het gevoel van eenheid en de praktische onhandigheden die het werken op twee locaties met zich meebrengt.

7 Dislocaties om aanbod in stand te houden

7.1 Kenmerken

In totaal zijn er 41 dislocaties geïdentificeerd als dislocatie om aanbod in stand te houden. Voorwaarden voor dit type zijn dat de dislocatie niet aan een specifieke doelgroep onderwijs biedt, alle leerjaren aanbiedt en dat het in het verleden een erkende schoolvestiging was die later een dislocatie is geworden.

Ongeveer de helft van deze dislocaties heeft in de naam een verwijzing naar de hoofdvesting, dat is lager dan het gemiddelde over alle dislocaties (65%). Deze dislocaties zijn gestart tussen 2000 en 2025. In tegenstelling tot de meeste andere typen dislocaties speelt ruimtegebrek geen rol in het ontstaan van dit type dislocatie. Ook staat dit type doorgaans niet in een nieuwbouwwijk (slechts 12%). Een vaak genoemde reden om dit type dislocatie te starten is dat het BRIN-nummer na een (administratieve) fusie verviel, maar de schoolbestuur de locatie wel wilde laten blijven bestaan. Voor 72% van dit type dislocatie geldt dat de reden om de dislocatie nu in stand te houden, dezelfde reden is als de reden om de dislocatie toentertijd te starten.

Tabel 7.1 laat zien dat relatief veel dislocaties van dit type een hoog leerlingaantal hebben van minimaal 200.

Tabel 7.1. Leerlingaantal op type dislocatie om aanbod in stand te houden.

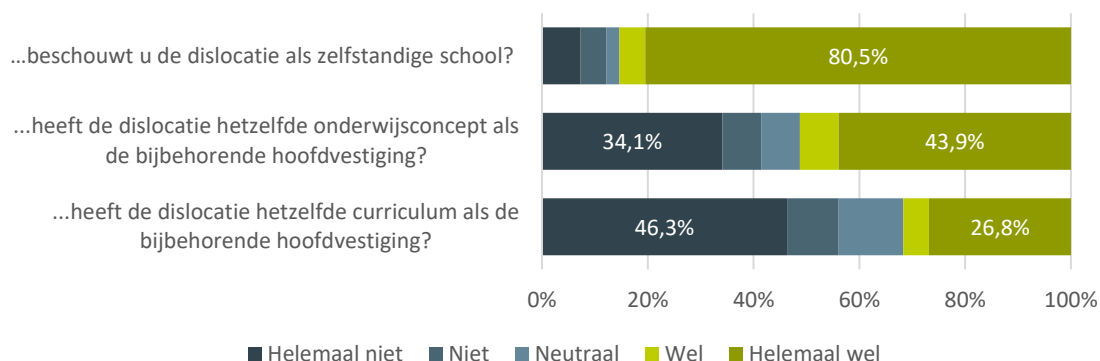
	Aantal	%
1-50 leerlingen	2	4,9%
51-100 leerlingen	6	14,6%
101-150 leerlingen	11	26,8%
151-200 leerlingen	5	12,2%
Meer dan 200 leerlingen	17	41,5%
Totaal	41	100%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

Dislocaties om aanbod in stand te houden, worden door schoolbestuurders overwegend als zelfstandig beschouwd, zie Figuur 7.1. De antwoorden wat betreft het onderwijsconcept en het curriculum zijn verdeeld. Ongeveer 42% van de respondenten geeft aan dat het onderwijsconcept (helemaal) niet gedeeld wordt en 56% geeft aan dat het curriculum (helemaal) niet gedeeld wordt. Dit tegenover respectievelijk 51% en 32% van de respondenten die aangeven dat het onderwijsconcept en het curriculum (helemaal) wel gedeeld worden.

Figuur 7.1. Mate van zelfstandigheid dislocaties om aanbod in stand te houden.

In hoeverre...

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

In tegenstelling tot de dislocaties als bijgebouw, deelt de dislocatie om aanbod in stand te houden vaak niet het personeelsteam met de hoofdvestiging, zie Tabel 7.2.

Tabel 7.2 In hoeverre deelt de dislocatie het team met de hoofdvestiging?

	Aantal	%
Het gehele team	4	9,8%
Een deel van het team	10	24,4%
Niet	27	65,9%
Totaal	41	100%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

Tot slot zien we dat er in de meeste gevallen geen voorzieningen gedeeld worden met de hoofdvestiging, zie Tabel 7.3. Wanneer dit wel gebeurt, gaat dat om de gymzaal of sportvelden. Dit onderstreept het zelfstandige karakter van dit type dislocatie.

Tabel 7.3. Welke voorziening(en) deelt de dislocatie met de hoofdvestiging?

	Aantal	%
Gymzaal	2	6,1%
Sportvelden	1	3,0%
Schoolplein	0	0,0%
Bibliotheek	0	0,0%
Kantine	0	0,0%
Geen voorziening	30	90,9%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

7.2 Oorsprong

Dislocaties om aanbod in stand te houden ontstaan typisch als een school onder de opheffingsnorm komt of dreigt te komen vanwege (het vooruitzicht op) leerlingdaling. Door (administratief) te fuseren met een hoofdvestiging kan de school in stand worden gehouden door als dislocatie voort te bestaan. Ook komt het voor dat scholen in het verleden vanwege financiële problemen zijn gefuseerd, waarbij ervoor is gekozen de twee scholen wel apart aan te houden.

7.3 Tijdelijkheid en knelpunten

Veel van dislocaties die ooit ontstaan zijn om aanbod in stand te houden, bestaan al langer. Omdat ze regelmatig als zelfstandige school functioneren is het voor schoolbesturen niet de bedoeling ze te sluiten.

Een deel van de dislocaties om aanbod in stand te houden blijft een leerlingaantal hebben dat onder de opheffingsnorm ligt. Bij een ander deel groeit uiteindelijk het leerlingaantal weer, waardoor het (ruim) boven de opheffingsnorm blijft. Toch is het niet altijd mogelijk om de dislocatie te verzelfstandigen, omdat de stichtingsnorm, die veel hoger ligt dan de opheffingsnorm, (soms door ruimtetekort) niet kan worden behaald.

Schoolbesturen houden dislocaties van dit type soms bij voorkeur in stand omdat ze integratie in een andere school vanwege afwijkende onderwijstypen en leerlingpopulaties niet wenselijk vinden en omdat schoolsluiting onwenselijk is voor leerlingen, ouders en het bestuur zelf. Een schoolbestuurder verwoordt dit als volgt: *“Het sluiten van een school is echt heftig voor leerlingen en ouders. Dat doe je niet zomaar.”* Door de inzet van een dislocatie hoeft het schoolbestuur geen leerlingen af te staan aan andere besturen en kan het thuisnabij onderwijs blijven aanbieden. Gemeenten staan vaak achter de beslissing de dislocatie in stand te houden en wijzen naar de maatschappelijk belangrijke functie die scholen hebben voor de wijk. Soms wordt de nieuw ontstane dislocatie door het bestuur gebruikt voor een nieuw onderwijsconcept.

De algemene knelpunten die van toepassing zijn op dislocaties met een zelfstandig karakter, zijn ook van toepassing op dislocaties die gestart zijn om aanbod in stand te houden. Het missen van de vaste voet is voor dit type dislocatie extra prangend, omdat die door het soms lage aantal leerlingen naar verhouding belangrijker is voor de financiën. Daarnaast zorgt ook bij dit type de gewichtenregeling ervoor dat dislocaties soms subsidies mislopen of dat er minder middelen naar de dislocatie en/of de hoofdvestiging gaan dan in een situatie met twee erkende scholen.

Uit interviews blijkt dat de dislocaties en hoofdvestigingen door de Inspectie soms beoordeeld worden als één school, ook als de dislocatie een zelfstandig karakter heeft. Volgens een schoolbestuurder leidde dit tot een situatie waarin een dislocatie die afzonderlijk goed scoorde, toch een herstelopdracht kreeg als gevolg van een slecht beoordeelde hoofdvestiging.

8 Dislocaties om stichtingsprocedure niet te doorlopen – nieuwbouwwijk

8.1 Kenmerken

De voorwaarden voor classificatie in dit type zijn dat de dislocatie niet aan een specifieke doelgroep onderwijs biedt, alle leerjaren aanbiedt, dat de dislocatie voorheen geen erkende schoolvestiging was en dat de dislocatie gestart is in een nieuwbouwwijk.

In totaal zijn er 23 dislocaties geïdentificeerd die als dislocatie gestart zijn om de stichtingsprocedure niet te doorlopen, in een nieuwbouwwijk. Ongeveer de helft hiervan (52%) deelt de naam met de bijbehorende hoofdvestiging. Dit type dislocatie is relatief jong. De meeste zijn gestart tussen 2005 en 2017. Voor 65% van dit type dislocatie geldt dat de reden om de dislocatie in stand te houden, dezelfde reden is als de reden om de dislocatie toentertijd te starten. Wanneer de reden niet hetzelfde is, geeft de respondent bijvoorbeeld aan dat de dislocatie in stand wordt gehouden vanwege het onderwijsconcept dat op geen andere school in de buurt wordt aangeboden.

Dit type dislocatie heeft relatief vaak een hoog leerlingaantal. Meer dan de helft heeft minimaal 200 leerlingen, terwijl dit onder de totale groep dislocaties 21% bedraagt. Tabel 8.1 laat de verdeling over leerlingaantallen zien.

Tabel 8.1. Leerlingaantal op type dislocatie om de stichtingsprocedure niet te doorlopen – nieuwbouwwijk.

	Aantal	%
1-50 leerlingen	1	4,3%
51-100 leerlingen	1	4,3%
101-150 leerlingen	5	21,7%
151-200 leerlingen	4	17,4%
Meer dan 200 leerlingen	12	52,2%
Totaal	23	100%

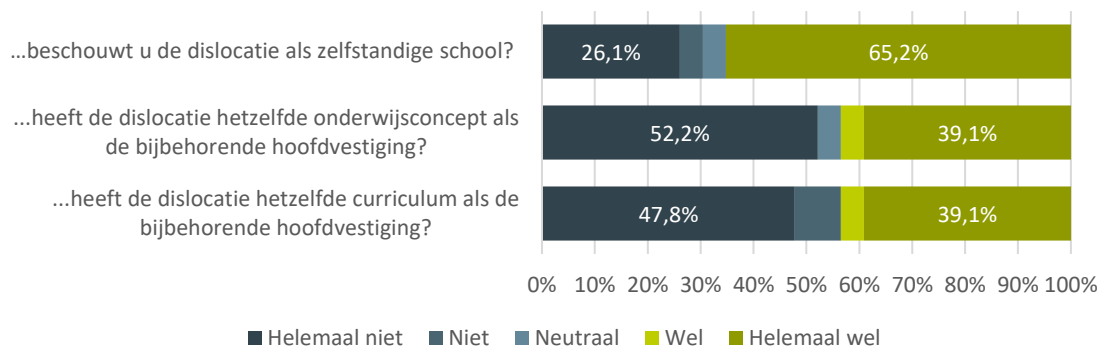
Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

De dislocatie om de stichtingsprocedure niet te doorlopen – nieuwbouwwijk wordt door bestuurders meestal als zelfstandig beschouwd, namelijk in 65% van de gevallen (zie Figuur 8.1). In een interview met een schoolbestuurder wordt dit beeld bevestigd: *“Er is daadwerkelijk niks gemeenschappelijk. Ouders en leerlingen merken niks van het onderscheid.”*

Een dislocatie die niet hetzelfde onderwijsconcept (zoals Jenaplan- of Daltononderwijs) deelt en niet hetzelfde curriculum (zoals lestijden, toetsen) hanteert als de hoofdvestiging, functioneert in de praktijk waarschijnlijk zelfstandig. Voor zowel het onderwijsconcept als het curriculum geldt dat ongeveer 43% van de respondenten aangeeft dat deze gedeeld worden met de hoofdvestiging. Daarentegen geeft 52% aan dat de dislocatie het onderwijsconcept (helemaal) niet deelt en 57% geeft aan dat de dislocatie het curriculum (helemaal) niet deelt met de hoofdvestiging. Op basis van deze antwoorden ontstaat een gemixt beeld van de mate van zelfstandigheid.

Figuur 8.1. Mate van zelfstandigheid dislocatie om de stichtingsprocedure niet te doorlopen – nieuwbouwwijk.

In hoeverre...

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

In meer dan de helft van de gevallen deelt de dislocatie het personeelsteam niet met de hoofdvestiging, zie Tabel 8.2. In andere gevallen wordt een deel van het team gedeeld.

Tabel 8.2. In hoeverre deelt de dislocatie het team met de hoofdvestiging?

	Aantal	%
Het gehele team	1	4,3%
Een deel van het team	9	39,1%
Niet	13	56,5%
Totaal	23	100%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

Tot slot zien we dat er in de meeste gevallen geen voorzieningen gedeeld worden met de hoofdvestiging, zie Tabel 8.3. Volgens één respondent wordt op de dislocatie de gymzaal gedeeld.

Tabel 8.3. Welke voorziening(en) deelt de dislocatie met de hoofdvestiging?

	Aantal	%
Gymzaal	1	5,9%
Sportvelden	0	0,0%
Schoolplein	0	0,0%
Bibliotheek	0	0,0%
Kantine	0	0,0%
Geen voorziening	16	94,1%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

8.2 Oorsprong

Schoolbesturen en gemeenten die ervaring hebben met dit type dislocatie, geven aan dat ze het als lastig ervaren om in een nieuwbouwwijk een nieuwe school te stichten. Het stichten van een nieuwe school duurt minimaal twee jaar. Soms is er eerder een nieuwe school nodig, of denkt de gemeente te laat aan het feit dat een nieuwe wijk ook een nieuwe school nodig heeft. Daarnaast is de stichtingsnorm in groeigemeenten vaak hoger, wat het nog moeilijker maakt om via de officiële route een school te stichten.

In gesprekken wordt aangehaald dat de belangstellingspeiling moeilijk is als er nog geen mensen in de wijk wonen. Het aantonen dat de school levensvatbaar is gaat daarom moeilijk. Uit gesprekken blijkt ook dat de constructie gebruikt wordt als vangnet. De voorbereidingen voor een nieuwe school worden opgestart en als het niet lukt om via de officiële route een zelfstandige status te krijgen, dan wordt er een dislocatie van gemaakt.

Gemeenten spelen bij dit type dislocatie regelmatig een actieve rol. Zo willen ze thuisnabij onderwijs faciliteren en tegelijkertijd de situatie voorkomen dat de kinderen van de eerste bewoners van nieuwbouwwijken geen plek beschikbaar hebben. Gemeenten wijzen bijvoorbeeld schoolbesturen aan die in de nieuwe wijk een schoolgebouw in gebruik mogen nemen, via een dislocatie.

8.3 Tijdelijkheid en knelpunten

Op grond van gesprekken met gemeenten en bestuurders kan opgemaakt worden dat veel dislocaties van dit type worden opgestart in de veronderstelling en de hoop dat het leerlingaantal snel kan doorgroeien naar een niveau dat voldoende is voor verzelfstandiging. Als dit gebeurt, dan besluiten schoolbesturen de dislocatie ook vaak te verzelfstandigen. Uiteindelijk komt het leerlingaantal op de dislocatie regelmatig niet boven de stichtingsnorm uit. Er is dan wel sprake van een zelfstandig functionerende, levensvatbare school met voldoende aantal leerlingen, die actief blijft.

Voor dit type dislocatie gelden de algemene knelpunten voor zelfstandig functionerende dislocaties die ook Hoofdstuk 3 zijn benoemd, zo blijkt uit gesprekken met schoolbestuurders en gemeenteambtenaren. De vaste voet vanuit de Rijksbekostiging wordt gemist, de middeling van de schoolweging kan ervoor zorgen dat de school middelen misloopt en de scholen lopen tegen problemen aan bij de aanvraag en verdeling van subsidies.

9 Dislocaties om stichtingsprocedure niet te doorlopen – geen nieuwbouwwijk

9.1 Kenmerken

De voorwaarden om dislocaties in te delen in dit type zijn dat de dislocatie niet aan een specifieke doelgroep onderwijs biedt, alle leerjaren aanbiedt, voorheen geen erkende schoolvestiging was en dat de dislocatie niet gestart is in een nieuwbouwwijk.

In totaal zijn er 44 dislocaties geïdentificeerd als dislocatie om de stichtingsprocedure niet te doorlopen, die niet gestart zijn in een nieuwbouwwijk. Iets meer dan de helft (57%) deelt de naam met de bijbehorende vestiging. 61% van de dislocaties om de stichtingsprocedure niet te doorlopen – geen nieuwbouwwijk is hoofdzakelijk vanwege ruimtegebrek gestart. Enkele schoolbesturen benoemen in de enquête ook het kunnen aanbieden van een specifiek onderwijsconcept als belangrijkste reden voor het starten van dit type dislocatie. Voor 82% van dit type dislocatie geldt dat de reden om de dislocatie nu in stand te houden, dezelfde reden is als om de dislocatie te starten. Tabel 9.1 laat zien de meeste dislocaties (75%) van dit type minimaal 150 leerlingen hebben.

Tabel 9.1. Leerlingaantal op type dislocatie om de stichtingsprocedure niet te doorlopen – geen nieuwbouwwijk.

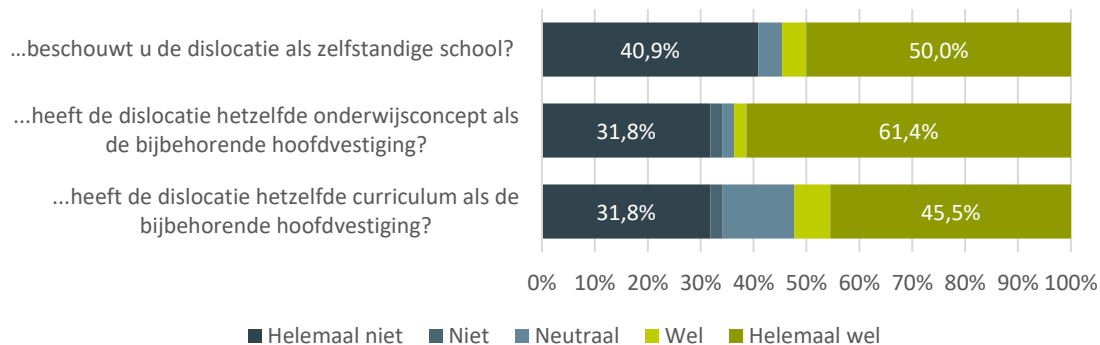
	Aantal	%
1-50 leerlingen	0	0,0%
51-100 leerlingen	6	13,6%
101-150 leerlingen	5	11,4%
151-200 leerlingen	16	36,4%
Meer dan 200 leerlingen	17	38,6%
Totaal	44	100%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

Dit type dislocatie wordt wisselend als zelfstandig beschouwd, zie Figuur 9.1. Zo geeft 45% van de respondenten aan dat de dislocatie (helemaal) niet zelfstandig is, en 55% van de respondenten beschouwt de dislocatie juist (helemaal) wel als zelfstandig. Verder zien we dat voor 64% van de dislocaties geldt dat het onderwijsconcept (helemaal) wel gedeeld wordt en voor 52% geldt dit voor het curriculum.

Figuur 9.1. Mate van zelfstandigheid dislocatie om de stichtingsprocedure niet te doorlopen – geen nieuwbouwwijk.

In hoeverre...

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

Ongeveer de helft van dit type dislocatie deelt het personeelsteam gedeeltelijk met de hoofdvestiging, zie Tabel 9.2. Iets meer dan een derde deelt het team helemaal niet.

Tabel 9.2. In hoeverre deelt de dislocatie het team met de hoofdvestiging?

	Aantal	%
Het gehele team	5	11,4%
Een deel van het team	23	52,3%
Niet	16	36,4%
Totaal	44	100%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

Tot slot zien we dat er in de meeste gevallen geen voorzieningen gedeeld worden met de hoofdvestiging, zie Tabel 9.3.

Tabel 9.3. Welke voorziening(en) deelt de dislocatie met de hoofdvestiging?

	Aantal	%
Gymzaal	1	2,7%
Schoolplein	1	2,7%
Bibliotheek	1	2,7%
Kantine	1	2,7%
Sportvelden	0	0,0%
Geen voorziening	33	89,2%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

9.2 Oorsprong

Op grond van de enquête en de interviews met gemeenteambtenaren en schoolbesturen wordt niet duidelijk met welke redenen dit type dislocatie wordt opgestart. De enquêteresultaten geven aanwijzing dat de achtergrond van dit type dislocaties divers is. In de enquête worden onder andere genoemd: fusie, nieuw onderwijsconcept en ruimtegebrek op de hoofdlocatie. In de gesprekken met schoolbestuurders en gemeenten is dit type dislocatie helemaal niet genoemd.

9.3 Tijdelijkheid en knelpunten

Uit de enquête volgt dat de meeste dislocaties van dit type niet voldoende leerlingen hebben om de stichtingsnorm te behalen. Verzelfstandiging is daarom niet binnen bereik. Op basis van de interviews en de enquête is niet duidelijk welke aspecten belangrijk zijn voor het verzelfstandigen, in stand houden of sluiten van dit type dislocatie. Ook zijn voor dit type dislocatie ook geen specifieke knelpunten bekend.

10 Dislocaties gericht op een specifieke doelgroep

10.1 Kenmerken

We onderscheiden drie verschillen typen dislocaties die zich richten op een specifieke doelgroep:

1. Dislocaties gericht op nieuwkomersonderwijs
2. Dislocaties gericht op Internationaal Georiënteerd Basisonderwijs (IGBO)
3. Dislocaties gericht op overige specifieke doelgroepen

In totaal zijn er 53 dislocaties geïdentificeerd als dislocatie die onderwijs aanbiedt aan een specifieke doelgroep. Hiervan zijn 42 (79%) gericht op nieuwkomers, 6 (14%) op IGBO en 5 (9%) op overige specifieke doelgroepen. Genoemde overige doelgroepen zijn hoogbegaafde leerlingen (2x genoemd), leerlingen met een taalachterstand (2x genoemd) en balletgroepen (1x genoemd).

Vanwege de lage aantallen dislocaties gericht op IGBO en overige specifieke doelgroepen worden de statistieken in dit hoofdstuk samengenomen met de dislocaties gericht op nieuwkomersonderwijs. Waar relevant worden de belangrijkste verschillen uitgelicht.

Binnen deze groep deelt 32% de naam met de bijbehorende hoofdvestiging. Dat is een stuk lager dan de andere groepen dislocaties. Voor 86% van dit type dislocatie geldt dat de reden om de dislocatie in stand te houden, dezelfde reden is als de reden waarom de dislocatie ooit gestart is. Wanneer het gaat om een andere reden, wordt genoemd dat de reden van instandhouding de specifieke doelgroep is, terwijl de dislocatie oorspronkelijk is ontstaan vanwege ruimtegebrek.

Het leerlingaantal op dit type dislocatie is gemiddeld vrij laag, zo blijkt uit Tabel 10.1. Bij 85% van de dislocaties is het leerlingaantal lager dan 150. Binnen deze groep zien we een verschil tussen dislocaties gericht op nieuwkomers en overige specifieke doelgroepen en dislocaties gericht op IGBO. Het leerlingaantal op dislocaties gericht op IGBO aan de hoge kant: deze hebben allemaal een leerlingaantal van 101 of hoger.

Tabel 10.1. Leerlingaantal op type dislocatie gericht op een specifieke doelgroep.

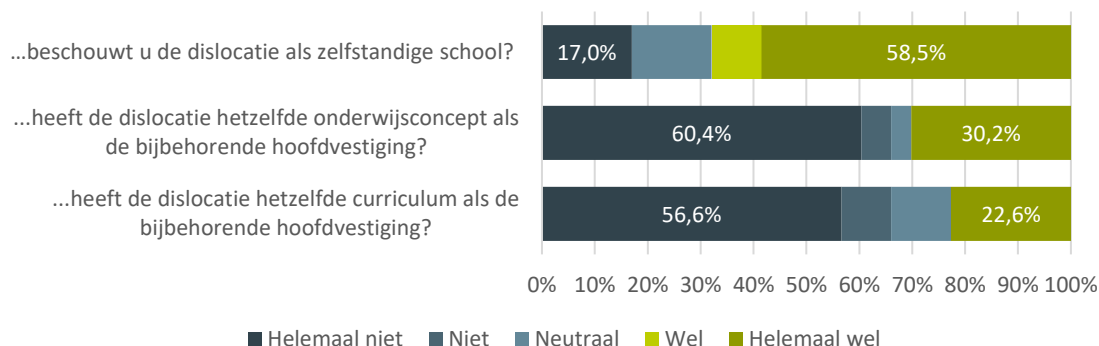
	Aantal	%
1-50 leerlingen	14	26,4%
51-100 leerlingen	20	37,7%
101-150 leerlingen	11	20,8%
151-200 leerlingen	2	3,8%
Meer dan 200 leerlingen	6	11,3%
Totaal	53	100%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

Dislocaties gericht op een specifieke doelgroep wordt in de meeste gevallen (helemaal) wel als zelfstandig beschouwd, dat geldt voor 68% (zie Figuur 10.1). 66% van de respondenten geeft dan ook aan dat het onderwijsconcept niet gedeeld wordt met de hoofdvestiging en ook geeft 66% van de respondenten aan dat het curriculum niet gedeeld wordt. Het is onbekend waarom schoolbestuurders soms hebben aangegeven dat de dislocatie gericht is op nieuwkomers, maar tegelijkertijd aangeven dat het curriculum gedeeld wordt met de hoofdvestiging die zich in de regel richt op regulier onderwijs.

Figuur 10.1. Mate van zelfstandigheid dislocatie gericht op een specifieke doelgroep.

In hoeverre...

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

Onderwijs aan specifieke doelgroepen vraagt doorgaans om specifieke expertise, bijvoorbeeld ten aanzien van het onderwijs zelf of juridische zaken ten aanzien van nieuwkomers of internationaal onderwijs. Dit vraagt om een eigen team, dat meestal los opereert van de hoofdvestiging. Uit de enquête blijkt ook dat de meeste dislocaties gericht op een specifieke doelgroep het personeelsteam niet delen met de bijbehorende hoofdvestiging, zie Tabel 10.2. Ongeveer een kwart van de dislocaties deelt een gedeelte van het team met de hoofdvestiging. Opvallend is dat toch van zeven dislocaties toch nog wordt aangegeven dat het gehele team gedeeld wordt met de hoofdvestiging. De achtergrond hiervan is onbekend.

Tabel 10.2. In hoeverre deelt de dislocatie het team met de hoofdvestiging?

	Aantal	%
Het gehele team	7	13,7%
Een deel van het team	13	25,5%
Niet	31	60,8%
Totaal	51	100%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

In de meeste gevallen zien we dat de dislocatie geen voorzieningen deelt met de hoofdvestiging. (Tabel 10.3). Op enkele dislocaties wordt wel een voorziening gedeeld. Het gaat dan meestal om de gymzaal.

Tabel 10.3. Welke voorziening(en) deelt de dislocatie met de hoofdvestiging?

	Aantal	%
Schoolplein	4	7,7%
Gymzaal	7	13,5%
Bibliotheek	3	5,8%
Kantine	2	3,8%
Sportvelden	0	0,0%
Geen voorziening	36	69,2%

Bron: Oberon, enquête onder schoolbesturen (2025)

10.2 Oorsprong

IGBO en overige specifieke doelgroepen

In de gesprekken met schoolbestuurders en gemeenteambtenaren is het niet gegaan over de oorsprong, tijdelijkheid en knelpunten van dislocaties waar IGBO aangeboden wordt. Bij overige specifieke doelgroepen is alleen een dislocatie waarin een kopklas wordt gehuisvest aan de orde gekomen. Daardoor is over deze groepen dislocaties weinig informatie bekend. Het ligt voor de hand dat dit type dislocaties is gestart omdat er behoefte was aan een type onderwijs dat niet geplaatst kon worden in het hoofdgebouw en waarvoor door het lage leerlingaantal ook geen school kon worden gesticht via de officiële procedure.

Nieuwkomersonderwijs

Omdat het bij nieuwkomers, en ook bij IGBO en andere doelgroepen om een specifieke leerlinggroep gaat, hebben geïnterviewde schoolbesturen soms een voorkeur voor een aparte locatie. Zo stelt een schoolbestuurder dat voor kinderen die maar kort in Nederland verblijven integratie in een reguliere school weinig toegevoegde waarde heeft, omdat ze toch snel weer vertrekken. Toch zijn er ook besturen die nieuwkomers juist willen integreren in bestaande scholen. Zo licht een schoolbestuur in een interview toe dat het bestuur nieuwkomers bij voorkeur niet apart plaatst. Deels vanwege de visie ten aanzien van inclusief onderwijs, maar ook deels praktisch omdat een aparte voorziening extra kosten betekent.

Het aantal nieuwkomers en hun verblijfsduur is lokaal onvoorspelbaar en kan in korte tijd snel veranderen. Hierdoor is het belangrijk dat schoolbesturen snel kunnen schakelen om een nieuwkomersvoorziening op te zetten en eventueel af te schalen. Het starten van een dislocatie kan vrij snel, en met onvoorspelbare leerlingstromen kan moeilijk een school via de gebruikelijke route gesticht worden. Daardoor is een dislocatie een veel gebruikte constructie voor het opzetten van nieuwkomersonderwijs.

Kopklas

Een geïnterviewd schoolbestuur gebruikt een dislocatie voor huisvesting van een kopklas. Een kopklas is een extra jaar na leerjaar 8, met name bedoeld om taalachterstanden weg te werken voor een betere aansluiting met het reguliere voortgezet onderwijs. Het schoolbestuur geeft aan dat deze vorm van onderwijs moeilijk op een andere manier ingericht kan worden dan via een dislocatie die fysiek dichtbij het voortgezet onderwijs plaatsvindt. De inschrijvingen zijn nog in het basisonderwijs, maar de schoollocatie is een vo-schoollocatie.

10.3 Tijdelijkheid en knelpunten

Nieuwkomers

Het onvoorspelbare karakter van het aantal nieuwkomers en hun verblijfsduur maakt dat ook de tijdelijkheid van de dislocaties die onderwijs aanbieden aan nieuwkomers moeilijk in te schatten is. Op voorhand lijken deze dislocaties een meer tijdelijk karakter te hebben dan andere dislocaties. Enerzijds omdat de vraag snel kan groeien en een andere (grotere) locatie nodig is, anderzijds omdat de vraag snel kan inzakken, wat sluiting tot gevolg kan hebben.

Nieuwkomersscholen kunnen volgens een bestuurder geen eigen onderwijscode en vestigingsvolgnummer krijgen. Volgens deze bestuurder heeft nieuwkomersonderwijs, ondanks de

fluctuaties in leerlingaantallen, een blijvend karakter. Daar passen andere regels en een duurzame oplossing bij.

Kopklas

Ten aanzien van de dislocatie met de kopklas is het probleem van de schoolweging en onderwijsachterstandsmiddelen die op basis daarvan worden uitgekeerd een belangrijke. Leerlingen die naar de kopklas gaan vallen over het algemeen onder de groep die een hogere schoolweging ontvangt. Door de koppeling met de hoofdvestiging is de weging gemiddeld lager dan die zou zijn op grond van de populatie op de dislocatie. De precieze weging per locatie is voor bestuur lastig in te schatten, waardoor het lastig is om de financiën te verdelen tussen hoofdvestiging en dislocatie.

11 Overzicht typen dislocaties

Figuur 11.1 presenteert een overzicht van de kenmerken per type dislocaties. Uit de tabel valt op te maken dat dislocaties als bijgebouw, wel of niet ontstaan door ruimtegebrek een sterkere verbinding hebben met de hoofdvestiging, zowel in de naam als in de korte afstand tussen de twee locaties. Bij dislocaties gericht op een specifieke doelgroep is de link met de hoofdvestiging het minst zichtbaar. De meeste dislocaties binnen dat type hebben een naam die geen verwijzing heeft naar de hoofdvestiging. Bovendien is de mediane afstand naar de hoofdvestiging met 2,7 kilometer het verst van alle typen dislocaties.

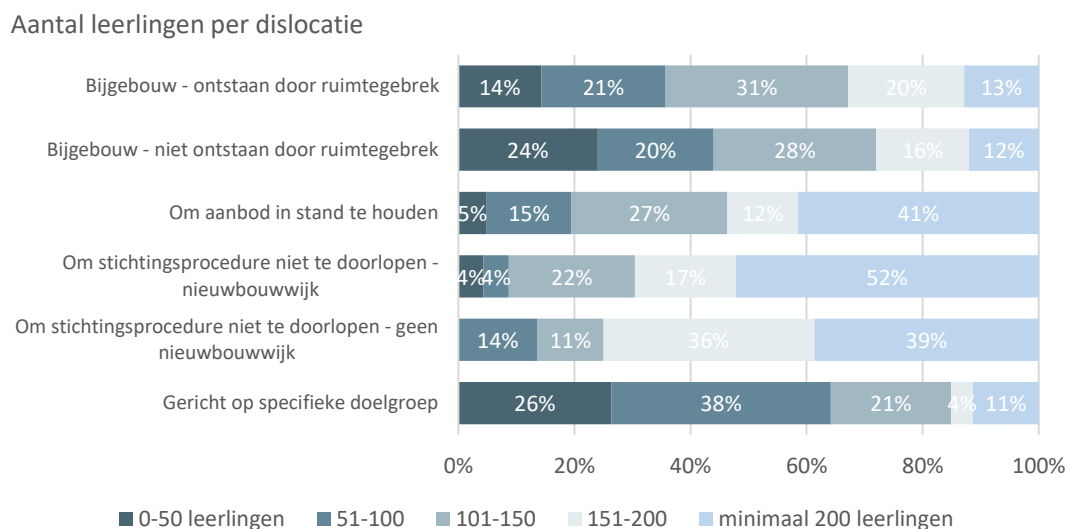
Tabel 11.1 Kenmerken per type dislocatie

	Bijgebouw – ontstaan door ruimtegebrek	Bijgebouw – niet ontstaan door ruimtegebrek	Om aanbod in stand te houden	Om stichtings- procedure niet te doorlopen - nieuwbouwwijk	Om stichtings- procedure niet te hoeven doorlopen – geen nieuwbouwwijk	Gericht op specifieke doelgroep
Aantal	70	25	41	23	44	53
Aandeel	27,3%	9,8%	16,0%	9,0%	17,2%	20,7%
Jaartal start	1980 - 2025	1922 – 2025	2000 - 2025	2005 – 2017	1999 – 2022	1997 - 2024
Start in nieuwbouwwijk	16%	16%	12%	100%	0%	2%
Start vanwege ruimtegebrek	100%	0%	28%	24%	40%	41%
Andere reden om te starten?	-	Fusie	Fusie	-	Specifiek onderwijsconcept	-
Zelfde naam of verwijzing naar naam hoofdvestiging	90%	80%	49%	52%	57%	32%
Mediane reisafstand tot hoofdvestiging in meter	700	500	2.350	1.300	2.300	2.700

Bron: Oberon (2025) op basis van enquête onder schoolbesturen en adressen dislocaties en hoofdvestigingen

Dislocaties als bijgebouwen, ontstaan door ruimtegebrek en niet ontstaan door ruimtegebrek, bieden een deel van de leerjaren aan en hebben mede daarom gemiddeld ook een lager aantal leerlingen (Figuur 11.1). Ook dislocaties gericht op een specifieke doelgroep hebben veelal een leerlingaantal van lager dan 100. De dislocaties die gestart zijn om de stichtingsprocedure niet te hoeven doorlopen hebben gemiddeld genomen de hoogste leerlingaantallen, met name de dislocaties die niet in nieuwbouwwijken gestart zijn. Meer dan de helft van deze dislocaties heeft minimaal 200 leerlingen.

Figuur 11.1 Aantal leerlingen per type dislocatie

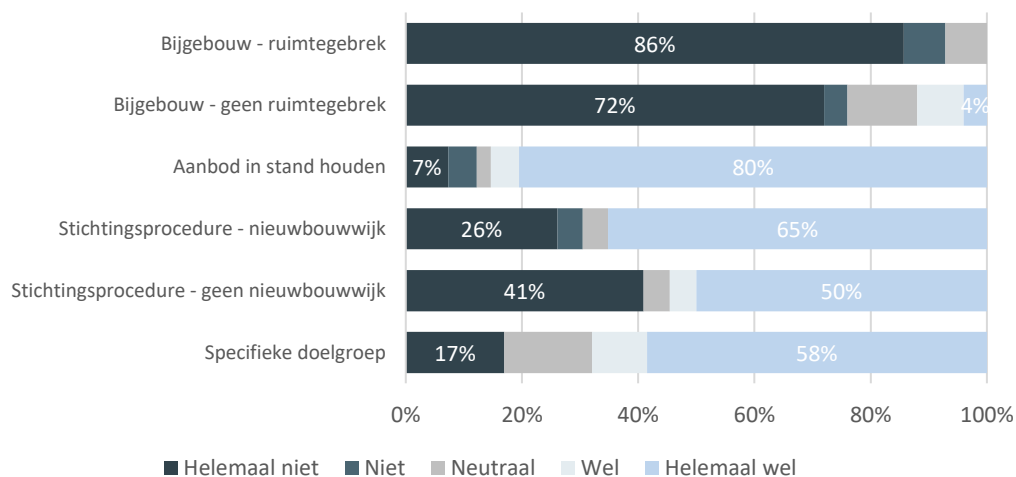

Bron: Oberon (2025) op basis van enquête onder schoolbesturen

Uit Figuur 11.2 volgt dat schoolbestuurders bijgebouwen grotendeels beschouwen als niet-zelfstandige scholen. Aan de andere kant worden dislocaties om aanbod in stand te houden het sterkst gezien als volledig zelfstandige scholen. Ook de andere typen worden overwegend als zelfstandig gezien, al is het beeld bij dislocaties om de stichtingsprocedure niet te hoeven doorlopen die niet gesticht zijn in een nieuwbouwwijk het meest gemixt. Een deel van deze dislocaties (41%) wordt door schoolbesturen gezien als niet-zelfstandig.

Figuur 11.2 Oordeel zelfstandigheid per type dislocatie

In hoeverre beschouwt u de dislocatie als zelfstandige school?

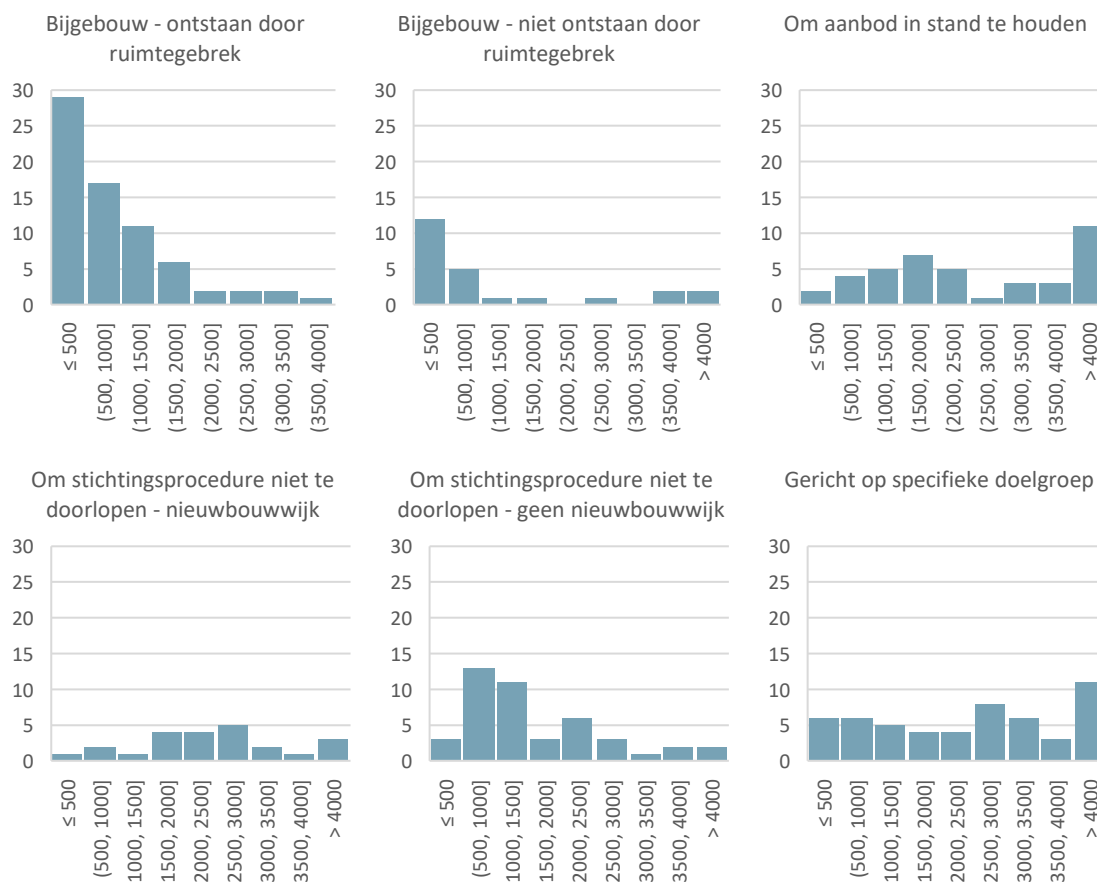

Bron: Oberon (2025) op basis van enquête onder schoolbesturen

De reisafstand tussen dislocaties en de hoofdvestiging verschilt sterk per type dislocatie, laat Figuur 11.3 zien. Bij bijgebouwen is een duidelijk patroon zichtbaar, waarin de meerderheid van de dislocaties binnen 1.000 meter reizen van de hoofdvestiging ligt. Bij de zelfstandige dislocaties is het beeld meer

verspreid. Zo liggen de meeste dislocaties om aanbod in stand te houden op een afstand van 1.000 tot 2.5000 meter van de hoofdvesting. Dislocaties om een stichtingsprocedure niet te hoeven doorlopen die niet gesticht zijn in een nieuwbouwwijk liggen meestal op 500 tot 1.500 meter van de hoofdvesting. Ten slotte is er bij dislocaties die gericht zijn op specifieke doelgroepen sprake van een grote spreiding, waarbij ook enkele dislocaties op grotere afstand (4.000 meter of verder) van de hoofdvesting liggen.

Figuur 11.3 Reisafstand tussen dislocatie en hoofdvesting per type (in meter)

Bron: Oberon (2025) op basis van adres dislocatie en adres hoofdvesting

Bijlage 1 Onderzoeksverantwoording

Identificatie dislocaties

De identificatie van dislocaties bestond uit vijf stappen:

1. *Verzamelen gemeentelijke Integrale Huisvestingsplannen (IHP's)*. Een belangrijke bron van informatie over dislocaties zijn actuele analyses op gebouwniveau, zoals beschreven in de gemeentelijke IHP's. We zijn gestart met het verzamelen van online beschikbare IHP's en hebben dit aangevuld met informatie die volgde uit uitvragen bij (1) gemeenten die wel een IHP opgesteld hebben, maar waarvan het IHP niet online beschikbaar bleek en (2) grote gemeenten die in hun IHP geen melding maken van dislocaties. Uiteindelijk hebben we de IHP's (en in enkele gevallen gebouwenlijsten) van 270 gemeenten (79,0%) onderworpen aan een analyse. De overige 72 gemeenten (21,0%) heeft geen IHP opgesteld of heeft de IHP niet (online) ter beschikking gesteld. De grote Nederlandse gemeenten hebben gemiddeld genomen vaker een IHP. Gewogen naar het aantal inwoners is de IHP-dekking daardoor hoger (87,6%).
2. *Analyse IHP's*. Ongeveer de helft van de gemeenten maakt in het IHP melding van het bestaan van dislocaties. In een enkel geval wordt niet de term dislocatie gebruikt, maar wordt gesproken van een dependance. We hebben alle IHP's gecontroleerd op vermeldingen van dislocaties (en dependances / bijgebouwen) en op basis hiervan een lijst dislocaties opgebouwd. De IHP's die geen melding maken van dislocaties, hebben we onderworpen aan een nadere analyse, waarbij we de lijst met schoolgebouwen in de IHP hebben vergeleken met de lijst van erkende schoolvestigingen zoals bekend bij DUO. Verschillen daarin duiden in sommige gevallen ook op het bestaan van dislocaties. Deze locaties hebben we toegevoegd aan de lijst.
3. *Aanvullen op basis van bestand actuele arrangementen inspectie*. De lijst met actuele inspectieoordelen per school, beschikbaar via de website van de inspectie biedt extra inzichten, omdat de inspectie sommige dislocaties als apart object van toezicht beschouwt. We hebben deze aparte objecten van toezicht vergeleken met de voorlopige lijst van dislocaties op basis van de IHP's en de lijst verder aangevuld met dislocaties die nog niet in beeld waren.
4. *Controle op lijst DUO met erkende schoolvestigingen*. De lijst met dislocaties is vervolgens naast de lijst met erkende schoolvestigingen van DUO gelegd om per abuis tot dislocatie bestempelde hoofd- of nevenvestigingen te verwijderen.
5. *Controle door schoolbesturen*. De lijst met gevonden dislocaties per schoolbestuur is tenslotte aan schoolbesturen voorgelegd in een enquête, waarbij respondenten de kans kregen om ontbrekende dislocaties toe te voegen en onterecht geregistreerde dislocaties te corrigeren. Ook hierna is de lijst met dislocaties nog eens vergeleken met de lijst van erkende schoolvestigingen van DUO om hoofd- en nevenvestigingen uit de lijst te halen. Daarnaast hebben we gecontroleerd of schoolbesturen bepaalde dislocaties terecht of onterecht uit de lijst hebben verwijderd.

Enquête onder schoolbesturen

In een enquête onder schoolbesturen hebben wij de vooraf geïdentificeerde dislocaties ter controle en aanvulling voorgelegd. Een uitnodiging, een reminder per email en een nabelronde door onderzoeksbureau DESAN leverde een respons van 76% op. Daarmee zijn voor 502 dislocaties (71% van het totaal geïdentificeerde dislocaties) kenmerken ingevuld. Hieronder volgt de vragenlijst die aan schoolbesturen is voorgelegd. In dit voorbeeld is uitgegaan van een schoolbestuur waarvoor we in de IHP-analyse vier dislocaties hebben weten te identificeren.

Introductie

In opdracht van het ministerie van OCW doet Oberon onderzoek naar dislocaties in het primair onderwijs (basisonderwijs en speciaal basisonderwijs). Hoofdvestigingen en nevenvestigingen hebben een eigen vestigingsvolgnummer (BRIN-nummer). Dislocaties hebben dit niet. Hieronder zetten we de definities van de verschillende soorten onderwijsvestigingen op een rijtje:

- **Hoofdvestiging** (ook wel hoofdlocatie of hoofdgebouw): De primaire vestiging van een school. De hoofdvestiging heeft in de Registratie Instellingen en Opleidingen (RIO) het vestigingsvolgnummer 00.
- **Nevenvestiging** (ook wel nevenlocatie): Een vestiging van een school die is ontstaan na een fusie van twee scholen. Hierbij blijft één school de hoofdvestiging en wordt de andere school een nevenvestiging. Het vestigingsvolgnummer van nevenvestigingen in RIO is 01 of 02.
- **Dislocatie** (ook wel dependance of bijgebouw): Een deel van een school – in een ander gebouw en op een andere locatie dan de hoofdvestiging of nevenvestiging – waar onderwijs gegeven wordt zonder dat daar een officiële stichtings- of fusieprocedure aan vooraf is gegaan. Een dislocatie is een niet-erkende onderwijsvestiging en heeft dan ook geen eigen vestigingsvolgnummer in RIO. *In dit onderzoek beschouwen wij ‘andere locatie’ als ‘een ander adres’. Noodgebouwen die vallen onder hetzelfde adres als het hoofdgebouw beschouwen wij daarmee niet als dislocatie.*

Omdat dislocaties geen erkende onderwijsvestigingen zijn, worden ze niet centraal geregistreerd. We weten daardoor niet hoeveel dislocaties er exact zijn. Met dit onderzoek willen we het landschap van dislocaties beter in beeld brengen. Bij het analyseren van Integrale Huisvestingsplannen (IHP's) van gemeenten kwamen de volgende vestigingen van uw bestuur naar voren:

Hoofdvestigingen (beperkt tot max. 5)	Nevenvestigingen (beperkt tot max. 5)	Dislocaties (naam, adres)
...	...	[Dislocatie 1]
...	...	[Dislocatie 2]
...	...	[Dislocatie 3]
...	...	[Dislocatie 4]
		...

Met deze vragenlijst willen we meer informatie verkrijgen over de inzet van **dislocaties** binnen uw schoolbestuur.

- q1. Is bovenstaand lijstje dislocaties volgens u kloppend? *(meerdere antwoorden mogelijk)*
- Ja, alle voor mij bekende dislocaties staan in deze lijst en er staan geen locaties in de lijst die feitelijk **geen** dislocatie zijn. – **tonen bij dislocatie(s) bekend**
 - Ja, ons bestuur heeft geen dislocaties, zoals ook blijkt uit de bovenstaande lijst. – **tonen bij geen dislocatie(s) bekend**
 - Nee, ik mis een of meerdere dislocaties.
 - Nee, er staan vestigingen in de lijst die **geen** dislocatie zijn.

Indien q1 = b

q2. Welke dislocaties ontbreken in de lijst? Geef hieronder de namen.

...#Dislocatie 5

...#Dislocatie 6

...

q3. Wat is het adres, plaatsnaam en brinnummer (van de vestiging waar de dislocatie bij hoort) van #Dislocatie 5?

Adres:

Plaatsnaam:

Brinnummer (van vestiging waar de dislocatie bij hoort):

q4. Wat is het adres, plaatsnaam en brinnummer (van de vestiging waar de dislocatie bij hoort) van #Dislocatie 6?

Adres:

Plaatsnaam:

Brinnummer (van vestiging waar de dislocatie bij hoort):

Indien q1 = d

q5. Welke in de lijst genoemde dislocaties zijn volgens u **geen** dislocatie? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- a. [Dislocatie 1]
- b. [Dislocatie 2]
- c. [Dislocatie 3]
- d. [Dislocatie 4]

q6 . Welke uitspraken zijn juist over de vestigingen die volgens u geen dislocatie zijn maar wel op de lijst stonden?

	De vestiging is een hoofdvestiging	De vestiging is een hoofdvestiging van een andere school	De vestiging is een nevenvestiging	De vestiging is gesloten / niet actief	De vestiging is een BSO/Kinderopvang vestiging waar de school ruimte(n) van gebruikt	De vestiging is bij ons bestuur onbekend	Geen van voorgaande opties	Weet ik niet
[Dislocatie 1]								
[Dislocatie 2]								
[Dislocatie 3]								
[Dislocatie 4]								
...								

Kenmerken van de dislocaties

q7. Wat is het leerlingaantal op de dislocatie?

	1-50 leerlingen	51-100 leerlingen	101-150 leerlingen	151-200 leerlingen	Meer dan 200 leerlingen
[Dislocatie 1]					
[Dislocatie 2]					
[Dislocatie 3]					
[Dislocatie 4]					

...					
-----	--	--	--	--	--

q8. Dient de dislocatie ter onderwijshuisvesting aan specifieke groepen leerlingen?

Bijvoorbeeld nieuwkomers of 10-14 onderwijs

	Ja, namelijk:	Nee	Weet ik niet
[Dislocatie 1]			
[Dislocatie 2]			
[Dislocatie 3]			
[Dislocatie 4]			
...			

q9. In hoeverre beschouwt u de dislocatie als zelfstandige school?

	1 - Helemaal niet	2	3	4	5 - Helemaal wel
[Dislocatie 1]					
[Dislocatie 2]					
[Dislocatie 3]					
[Dislocatie 4]					
...					

q10. Welke leerjaren biedt de dislocatie aan?

	Leerjaar 1	Leerjaar 2	Leerjaar 3	Leerjaar 4	Leerjaar 5	Leerjaar 6	Leerjaar 7	Leerjaar 8	Weet ik niet
[Dislocatie 1]									
[Dislocatie 2]									
[Dislocatie 3]									
[Dislocatie 4]									
...									

q11. Welke voorzieningen deelt de dislocatie met de bijbehorende hoofdvestiging?

	Schoolplein	Gymzaal	Bibliotheek	Kantine	Sportvelden	Anders, namelijk...	Geen	Weet ik niet
[Dislocatie 1]								
[Dislocatie 2]								
[Dislocatie 3]								
[Dislocatie 4]								
...								

q12. In hoeverre deelt de dislocatie het team (leerkrachten, IB'ers, conciërge, directie, etc.) met de bijbehorende hoofdvestiging?

	Het gehele team	Een deel van het team	Niet	Weet ik niet
[Dislocatie 1]				
[Dislocatie 2]				
[Dislocatie 3]				
[Dislocatie 4]				
...				

q13. In hoeverre heeft de dislocatie hetzelfde curriculum als de bijbehorende hoofdvestiging?

Curriculum: bijvoorbeeld lesmethoden, activiteiten, lestijden en toetsing

	1 - Helemaal niet	2	3	4	5 - Helemaal wel
[Dislocatie 1]					
[Dislocatie 2]					
[Dislocatie 3]					
[Dislocatie 4]					
...					

q14. In hoeverre heeft de dislocatie hetzelfde onderwijsconcept als de bijbehorende vestiging?

Onderwijsconcept: bijvoorbeeld Dalton of Jenaplan

	1 - Helemaal niet	2	3	4	5 - Helemaal wel
[Dislocatie 1]					
[Dislocatie 2]					
[Dislocatie 3]					
[Dislocatie 4]					
...					

Redenen

q15. Wanneer is de dislocatie gestart?

	Jaartal:	Weet ik niet
[Dislocatie 1]	...	
[Dislocatie 2]	...	
[Dislocatie 3]	...	
[Dislocatie 4]	...	
...		

q16. Is de dislocatie gestart vanwege ruimtegebrek?

	Ja	Nee	Weet ik niet
[Dislocatie 1]			
[Dislocatie 2]			
[Dislocatie 3]			
[Dislocatie 4]			
...			

q17. Is de dislocatie gestart in een nieuwbouwwijk?

	Ja	Nee	Weet ik niet
[Dislocatie 1]			
[Dislocatie 2]			
[Dislocatie 3]			
[Dislocatie 4]			
...			

q18. Was de dislocatie eerder een erkende onderwijsvestiging (hoofd- of nevenvestiging)?

	Ja	Nee	Weet ik niet
[Dislocatie 1]			
[Dislocatie 2]			
[Dislocatie 3]			
[Dislocatie 4]			
...			

q19. Wat was de belangrijkste reden waarom de dislocatie is gestart?

	Reden:	Weet ik niet
[Dislocatie 1]	...	
[Dislocatie 2]	...	
[Dislocatie 3]	...	
[Dislocatie 4]	...	
...		

q20. Is de belangrijkste reden voor het starten van de dislocatie dezelfde reden om de dislocatie te behouden?

	Ja	Nee, de dislocatie wordt om een andere reden behouden, namelijk:	Weet ik niet
[Dislocatie 1]			
[Dislocatie 2]			
[Dislocatie 3]			
[Dislocatie 4]			
...			

q21. Welke reden(en) ziet uw bestuur voor uw dislocaties om ze te sluiten?

Open vraag

Verzelfstandigen

q22. U gaf aan dat #Dislocatie n een leerlingaantal heeft van meer dan 200 leerlingen. Als dit leerlingaantal hoger ligt dan de gemeentelijke stichtingsnorm, wat is de reden dat u deze dislocatie niet verzelfstandigt?

Open vraag

In november organiseren wij verdiepende interviews waarin we graag met een aantal schoolbesturen verder praten over o.a. afwegingen bij het starten en/of behouden van dislocaties.

q23. Mogen wij u benaderen voor deelname aan zo'n interview?

- Ja, dat mag op het volgende mailadres:
- Nee

q24. Heeft u tot slot nog overige opmerkingen?

Open vraag

Hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst.

Afbeelding op voorkant is AI-gegenereerd

Oberon

Postbus 1423, 3500 BK Utrecht

t 030 230 60 90

info@oberon.eu | www.oberon.eu

Utrecht, 24 december 2025

In opdracht van het ministerie van OCW